

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Zhibek ABILPASSOVA

KAZAKİSTAN'IN TÜRKİSTAN BÖLGESİNİN KÜLTÜREL TURİZM GELİŞİMİ

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Zhibek ABILPASSOVA

KAZAKİSTAN'IN TÜRKİSTAN BÖLGESİNİN KÜLTÜREL TURİZM GELİŞİMİ

Danışman

Prof. Dr. Nedim YÜZBAŞIOĞLU

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Zhibek ABILPASSOVA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAHAR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Nedim YÜZBAŞIOĞLU (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murad Alpaslan KASALAK (İmza)

Tez Başlığı: KAZAKİSTAN'IN TÜRKİSTAN BÖLGESİNİN KÜLTÜREL TURİZM GELİŞİMİ

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 05/07/2019

Mezuniyet Tarihi : 08/08/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kazakistan’ın Türkistan Bölgesinin Kültürel Turizm Gelişimi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

....../....../20...

İmza

Zhibek ABILPASSOVA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Zhibek ABILPASSOVA
Öğrenci Numarası	20145203007
Enstitü Ana Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Nedim YÜZBAŞIOĞLU
Tez Başlığı	KAZAKİSTAN'IN TÜRKİSTAN BÖLGESİNİN KÜLTÜREL TURİZM GELİŞİMİ
Turnitin Ödev Numarası	1154836421

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 54 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 25/07/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 11

alıntılar dahil % 13'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

25/07/2019

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Prof. Dr. Nedim YÜZBAŞIOĞLU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM SEKTÖRÜNÜN ÖZELLİKLERİ, İLERLEMESİ VE ÖNEMİ

1.1. Turizm ve Esas Özellikleri	3
1.2. Turizm Sektörünün Yapısı	4
1.3. Turizmin Önemi	6
1.4. Dünya’da Turizm Faaliyetleri	6

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN’IN TURİZM SEKTÖRÜNDE POTANSİYEL DURUMU

2.1. Kazakistan’da Turizmin Genel Yapısı	8
2.1.1. Kazakistan’ın 2030 Stratejisinde Turizmin Önemi	15
2.1.2. Kazakistan’ın Turizm İmajı	16
2.1.3. Orta Asya Ülkelerinin Turizm Gelişmesindeki Kazakistan’ın rolü	17
2.2. Kazakistan’ın Turizm Bildirmesi	19
2.2.1. Konaklama İşletmeleri	21
2.2.2. Seyahat İşletmeleri	21
2.2.3. Ulaştırma İşletmeciliği	22
2.2.4. Diğer Turizm Hizmetleri	23
2.2.5. Kazakistan’ın Sunmuş Olduğu Turizm Türleri	23
2.2.5.1. Eko turizm	24
2.2.5.2. İpek Yolu Turizmi	24
2.2.5.3. Tarih Turizmi	26
2.2.5.4. İnanç Turizmi	27
2.2.5.5. Sağlık ve Termal Turizmi	28
2.2.5.6. Kış Turizmi	30
2.2.5.7. Macera Turizmi	30
2.2.5.8. Kuş Gözlemciliği	31
2.2.5.9. Av Turizmi	32

2.2.5.10. Uzay Turizmi	33
2.2.5.11. Kongre Turizmi.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZAKİSTAN'DA TURİZM KESİMİ VE TURİZM YÖNÜNDEN TÜRKİSTAN BÖLGESİ

3.1. Türkistan Şehri Hakkında Genel Bilgiler	35
3.1.1. Türkistan'ın Tarihsel Gelişimi.....	35
3.1.2. Kültür Turizmi ve Kültür Turizmi Yönünden Türkistan Bölgesi.....	36
3.1.3. Hoca Ahmet Yesevi Eserleri	37
3.1.4. UNESCO Himayesinde Olan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi.....	38
3.1.5. Türkistan Bölgesinde Tarihi Eserler.....	40
3.1.6. Türkistan'da İpek Yolun Turizme Katkısı	42
3.1.7. Kazakistan Turizminde Türkistan'ın rolü.....	46
3.1.8. Türkistan'ın Ekonomi Potansiyeli	47
SONUÇ	50
KAYNAKÇA.....	53
ÖZGEÇMİŞ	61

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
DTÖ	: Dünya Turizm Örgütü
SIKTA	: Turizm Aktivitelerinin Uluslararası Standart Sınıflandırılması
SSCB	: Sosyal Sovyet Cumhuriyet Birliği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientifics and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Bilim Kültür ve Eğitim Teşkilatı)
UNWTO	: United Nations World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)

ÖZET

Turizm insanların sürekli bulundukları, çalıştıkları ve her zamanki sıradan gereksinimleri tedarik ettikleri yerlerin seyahatler ve gittikleri yerlerdeki kısa süreli konaklamalarından normal gereksinimlerinin karşılanmasıyla alakalı faaliyetlerdir. Son zamanlarda, ulaşım ve iletişim teknolojisini gelişmesi, milli gelirin fazlalaşması, insanların boş zamanlarını değerlendirmek istemeleri; turizme, tarihte insanların ticari ve dini hedeflerle yapmış oldukları ziyaretlerden çok değişik bir boyut kazanmıştır. Turizm II.Dünya Savaşı'ndan sonra süratle ilerleme sürecine girmiş, daha kapsamlı halk topluluklarına ve uzak mesafelere yayılmıştır. Turizm; iktisadi, toplumsal, geleneksel ve doğal çevreyle iletişim içinde, dinlenme, yeme-içme, ulaşım, aktivite ve seyahat düzenlemesi gibi hizmetlerin bütününe kapsayan ve dünyanın en süratli gelişen sektörü pozisyonundadır. Günümüzde ve gelecekte önemi gittikçe fazlalaşan turizm sektörünün oluşturduğu iktisadi, toplumsal, geleneksel ve siyasi etkiler, ülke ekonomisinde ciddi neticeler oluşturmaktadır. Bu vaziyet, sadece uluslar arası turizm etkinliklerinden geniş pay alan gelişmiş ülkelerde değil, benzer zamanda gelişmekte olan ülkeler de turizme verilen önemi fazlalaştırmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yüzleştikleri iktisadi problemlerin ve buhranların atlatılmasında, ihtiyaç duyulan döviz girdisini oluşturma, yeni kazanç sağlama ve çalışma gücünü imkânlarını fazlalaştırma özelliğiyle turizm; mevzu bahis ülkeler bakımından, öncelikli bir sektör durumuna gelmiştir. Ülke ekonomileri için asla kopartılamaz bir ehemmiyete sahip olan turizm sanayisinin çalışma gücü bakımından önemi ve sektörde bulunan işgücünün çalışma koşulları meydana çıkartmaya çalışmıştır.

Kazakistan'ın İpek Yolu mıntıkasının özelliği, varlıklı kültür mirasına sahip ve daha bozulmamış doğal mekânların ihtişamıdır. Kazakistan İpek Yollarının esas simgesi kervansarayları ve ülkeleri bağlayan yolları, gölleri ve eşsiz doğasıdır. Kervan yolu ise, tarihteki ticaretin ve ülkelerarası bağlantının anahtarıdır. Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla beraber yalnızca Kazakistan değil, bütün diğer Orta Asya ülkeleri coğrafyasına alakanın fazlalaştığı bilinmektedir. Kazakistan ve diğer Orta Asya ülkelerinin özellikle mühim müşterek kıymeti İpek Yolu olarak ilgi çekmeye başlamıştır. Bu sebeple globalleşme süreci Kazakistan'ın kapılarını dünyaya açarak İpek Yoluna tekrardan ilgi ve alaka fazlalaşmış ve İpek Yolu mevzusunda geleneksel mirasın meydana gelmesi, hem turizm faaliyetlerinin oluşturulması için tasarılar gündeme gelmiştir.

UNESCO'nun 1987 yıllarında "Büyük İpek Yolu Projesi" çerçevesinde Orta Asya ülkelerindeki envanter ve muhafaza faaliyetleri başlaması ve 1998 yılına kadar devam eden

faaliyetler bu mntıkadaki kültür mirasına ilgi çekmeyi becermiştir. Bu mirasın turizm hedefli kıymetlendirilmesi için Sovyetler Birliği çöktükten sonra Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 1993 yılında İpek Yolu Girişimi ismiyle bir proje başlatılmıştır. Bu proje çerçevesinde faaliyetler süregelmekte olup istikamet ile alakası olan ülkeler ile müşterek görüşmeler hala süregelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Kazakistan'ın Turizm Sektörü,Orta Asya Kültür Turizmi,İpek Yolu,Türkistan

SUMMARY

CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN'S TURKISTAN REGION

Tourism is related to meeting the normal needs of people where they are constantly working, working, and supplying the usual ordinary requirements from their short stays in travel and where they go. Recently, the development of transportation and communication technology, the increase of national income, people want to evaluate their free time; tourism has gained a very different dimension in history than people visited with commercial and religious goals. After the Second World War, tourism entered a period of rapid progress, spreading to wider public communities and long distances. Tourism; in the position of the fastest growing sector in the world, covering all services such as recreation, eating-drinking, transportation, activity and travel arrangement in communication with economic, social, traditional and natural environment. The economic, social, traditional and political impacts of the tourism sector, which is becoming increasingly important now and in the future, have serious consequences for the country's economy. This situation increases the importance given to tourism not only in developed countries, but also in developing countries which have a large share of international tourism activities.

Tourism, especially in the face of economic problems and crises faced by developing countries, creating the foreign exchange input needed, gaining new earnings and increasing the power of working power; In terms of countries, it has become a priority sector. The importance of the tourism industry, which has an indispensable importance for the economies of the country, has tried to reveal the working conditions of the labor force in the sector.

The area of the Silk Road in Kazakhstan is characterized by the splendor of natural sites with a wealthy cultural heritage. The main symbol of the Silk Roads of Kazakhstan is the roads, lakes and unique nature that connect the caravanserais and countries. The caravan route is the key to the trade in history and the transnational link. With the dissolution of the Soviet Union, it is known that not only Kazakhstan but also the geography of all the other Central Asian countries increase. The important common value of Kazakhstan and other Central Asian countries has started to attract attention as the Silk Road. For this reason, the globalization process opened the gates of Kazakhstan to the world and the interest and relevance of the Silk Road was increased and the traditional heritage occurred in the Silk Road and the plans for the creation of tourism activities were on the agenda.

In 1987, UNESCO launched inventory and conservation activities in Central Asian countries within the framework of the adaki Great Silk Road Project er and continued activities until 1998, attracting attention to the cultural heritage in this area. After the collapse of the Soviet Union for tourism-oriented valorisation of this heritage, the United Nations World Tourism Organization (UNWTO) initiated a project in 1993 under the name Silk Road Initiative. Within the framework of this project, activities are ongoing and joint negotiations with the countries related to the direction still continue.

Keywords: Tourism, Tourism Sector of Kazakhstan, Cultural Tourism of Central Asia, Silk Way, Turkistan

GİRİŞ

İktisadi, toplumsal, geleneksel ve doğal çevreyle turizm devamlı ilerleme adımı, çeşitli bir çalışma çevresi olan turizm sektörü; konaklama, yeme-içme, aktivite, iletişim, ulaşım ve seyahat organizasyonu gibi görevlerin bütünü kapsayan ve dünyada hızlı gelişme gösteren sektörden biridir. Özellikle tüm dünyanın 1980' li dönemlerinden başlayarak ciddi bir şekilde gündeme gelmiş ve süratle ilerleme gösteren turizm sektörü, 20.y.y.'ın başlayarak hem ülkenin karşılaştığı ekonomik problemlerin çözümünde hem de iktisadi buhranın atlatılması için ülkelerin bu durumlardan kurtulması için tek yol olarak turizm sektörünü görmüşlerdir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin refah seviyelerini yükseltmeleri için gerek duyulan dövizin ülkeye girişinden, çalışma gücü imkânlarının yaratılmasından ve dış borçlar dengesinin açıklarının ortadan kaldırılması, turizmin ilerletilmesinde göz önüne çıkmış ve turizm, ilerleme gösteren ülkelerin refah seviyelerinin yükseltilmesi için beklenti içinde oldukları sektör haline gelmiştir.

Avrupa ve Asya ülkelerin yollarının kesiştiği bölgelerde Kazakistan bulunmaktadır. İpek Yolu'nu Kazakistan'a birçok avantajlar sağlamıştır. Ama şimdi doğal kaynak zenginliği ve coğrafik konumu için yeniden bu avantajlara sahip olmaya uğraşmaktadır. Kazakistan'ın en büyük zenginliklerinden biri enerji kaynakları yani çok fazla miktarda maden ve metal varlıklarından sağlanmaktadır. Hem kendilerini geçindirecek kadar tahıl, et ve pamuk üretiminde bulunmaktadırlar hem de dış ülkelere satmaktadırlar. Eğitimli bir nüfusa sahip olan Kazakistan bilimsel ve teknik alanlarda kendilerini geliştirmektedir. Kazakistan bazı önlemler almıştır bunların sebebi ise ulusal ekonomiyi canlandırmayı hedeflemiştir. İktisadi politikalarda kendini savunma stratejisi gözetken Kazakistan devletinin esas hedefi, petrol kazançlarını sağlayarak ekonomideki enerji sektörü haricindeki sektörlerinden refaha erişmesini sağlamaktır. Bununla birlikte ekonomide farklılık oluşturmak ve ekonominin petrol ve dolayısıyla dünya fiyatlarına çok ilişkili olmasını kaldırmayı hedeflemektedir. Bu çalışmada birinci bölümde turizm esas özelliklerinden bahsedilmektedir. Ve bununla beraber turizm sektörünün yapısı, turizmin önemi ve Dünya'da turizm faaliyetlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Kazakistan'da turizmin genel yapısından ve 2030 stratejisinde turizmin öneminin oluşmasına değinilmiştir. Kazakistan'ın turizm imajı, Orta Asya ülkelerinin turizm gelişmelerindeki Kazakistan'ın rolü ve Kazakistan'ın turizm bildirmesine yer verilmiştir. Kazakistan'ın sunmuş olduğu eko turizm, İpek Yolu, tarih ve inanç turizmi gibi bir çok turizmden bahsedilmektedir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Türkistan şehri hakkında genel bir bilgi ve tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Kültür turizmi ve kültür

turizminin Türkistan bölgesine nasıl yansıdığı incelenmiştir. Hoca Ahmet Yesevi Eserleri ve UNESCO himayesinde olan Hoca Ahmet Yesevi türbesinden bahsedilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM SEKTÖRÜNÜN ÖZELLİKLERİ, İLERLEMESİ VE ÖNEMİ

1.1. Turizm ve Esas Özellikleri

Günümüzde bilimin birkaç düzine turizm tanımı vardır. Her biri kendi hakkına sahiptir, ancak bir kavramın farklı ya da daha kesin olarak farklı yönlerini vurgulamaktadır. Turizm sadece bir hobi ya da moda değildir. Bu normal insanların çoğunun hayati ihtiyacıdır. Asıl turizmin berilenmiş tarihi 400 yıl öncelere dayalıdır (Barutçugil, 1984:28).

Turist terminolojisi, hızlı gelişme hızına ve hem halkla ilişkiler hem de turizmin oluşumuna, sektörlerine ve türlerine göre önemli değişiklikler geçiriyor. Bizden önceki dönemlerde milletlerin alış-veriş amacı ile diğer ulkerin ya da komşu bölgeleri görmesi de turizm etkinliğinin de nitelendirilmektedir. Eski zamanlarda karayollarının düzgün yapımı olmaması, uzun yolculukların deniz yolu ile yapılması mecburiyet durumunda bırakılmıştır (Doğanay, 2001:17).

Kapsamlı düşünceye göre, turizm kavramının aslının Latince'de dönmek, çevresini dolaşım, geri dönüşüm anlamlarına gelen “tornus” kökünden meydana geldiği kabul edilmektedir. Türkçedeki “tornistan” ve İngilizcedeki “tour” sözcükleri de benzer köke dayanmaktadır (Sezgin, 1999: 3).

Bir başka anlama göre ise, turizm faaliyetinin asıl isimi “tour” sözcüğü olup, İbranicede “öğrenme, araştırma” anlamına gelen “torah” sözcüğünden meydana gelmiştir. Aynı inanma biçimine göre İbranilerin yaşantısı dışında olan yerlerin hayat sürüyüşünü gidip görmek, keşfetmek, yaşamların gözetlemek için giden insanlara “touring (turlamak)” demektedirler (Erdoğan, 1996: 8).

Turizm kavramı, bilim insanlarının dikkatini 19. yüzyılın bitimlerinden itibaren turizmin ilerlemesi ile birlikte çekmeye başlamıştır. Bu konuda 1883’de E. Guyer-Freuler tarafından Zürih’te yayınlanan makale ilk olma niteliğini barındırmaktadır (Niray, 2002: 242).

İnsanlar, devamlı yaşadıkları bölgelerden belirli sürelerle koparak başka ülke ya da kesimlere gitmekte ve buralarda gezme, konaklama, dinlenme, eğlenme, öğrenme gibi ruhsal ve sosyo-kültürel gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Ekonomik anlamda kapsamlı etkiler oluşturan ve turizm olarak nitelendirilen bu olay, günümüz uygarlığının esas bir özelliğini oluşturmaktadır (Uçkun, 2004: 28).

Turizmin bilimsel bir bakış açısıyla incelenmesi (diğer birçok disiplinde) son zamanlarda birçok bilim dalında bilginlerin dikkatini çekmiştir. Bu bağlamda, kesin tanımlar

ve terimler geliştirmeye ihtiyaç vardır, ilk bakışta görüldüğü kadar basit. Yıllık olarak Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, Dünya Turizm Örgütü, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü dahil olmak üzere çeşitli kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.. Bu noktada 1994 yılında, dünyadaki turizm istatistiklerinin birleştiği Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu (UNSTAT) ile Birleşmiş milletler Dünya Turizm Organizasyonu'nun (UNTWO) elbirliğiyle yayımladığı turizm kavramları üzerine tekliflerin bulunduğu yayın, dünya genelinde kabul edilmiş ve ortak bir tanım üzerinde faaliyetlerin UNTWO eliyle yapılmasına neden olmuştur (Candela ve Figini 2014: 25).

Turizmin hızla gelişmesi çok çeşitli olmasından kaynaklanıyor.Örneğin sağlık turizmi,kış turizmi,av turizmi,inanç turzmi v.s gibi bir çok dalgalara saptanır. Turizm çeşitlerini saptamak hareketli bir süreçtir. Günün şartlarına, turistlerin talep ve arzularına, değişen beğeni algılarına göre turizm çeşitleri artmakta ve gelişmektedir. Turizmi çeşitlerine göre ayıran ilk kişi 1939 yılında Der Fremdenverkehr im Riesengebirge adlı yayını ile Poser olmuştur. Ayrıca 1941 yılında Hunziker ve Krampf, 1965 yılında Jülğ ve 1970 yılında Ruppert ve Maier turizmi çeşitlerine ayıran öncü araştırmacılar olmuşlardır (Tureac ve Turtureanu, 2008: 92-93).

Günümüzde araştırmacılar turizm çeşitlerini saptarken belli ölçütleri göz önünde tutarlar. Bunlardan en genel kabul edilmiş olanları: faaliyet edilen noktadan olan uzaklığına, süresine, kullanılan araca, yapıldığı ortama, yaşlarına ve mesleklerine, iklimine, amacına, katılımın bireysel ya da grup olmasına göre yapılan sınıflandırmalardır (Tribe, 2009: 43-49).

Turizm çeşitlerinden en çok tercih edileni tatil turizmidir. Tatil turizmi bünyesinde eğlence, dinlence, kültürel, sosyal etkinlikleri oluşturan ve turistlerin iş zamanı haricinde kalan boş zamanlarında katıldığı bir turizm çeşididir. Dünya genelinde 2016 yılı itibari ile %53'lük oranıyla toplam turistlerin yarısından çoğu tatil turizmi gerçekleştirmektedir (UNTWO, 2017: 4).

İş ve diğer profesyonel gayelerle dünya genelinde turizme katılanların 2016 yılındaki oranı %13, arkadaş ve aile ziyareti, dini nedenler ve sağlık sebebi ile turizme katılanların oranı ise %27 olarak belirlenmiştir (UNTWO, 2017: 4).

1.2. Turizm Sektörünün Yapısı

Turizm endüstrisini yapılandırmak sorunludur. Sorunlu doğa, her şeyden önce, turizm endüstrisinin sınırlarını anlamada birlik eksikliği ile bağlantılıdır. Ulusal ekonominin sektörlerinin mevcut sınıflamasında turizm net bir üretim ve sosyo-ekonomik duruma sahip değildir.Gelecekte, turizm endüstrisinin son tanımı bir işçi olarak - turistik mal ve hizmetlerin

üretimi için dallar arası bir kompleks olarak kullanılmaktadır. konaklama, yeme-içme, ulaştırma, perakende satış, eğlence vb. birçok alanda hizmet.Turizm sektörü farklı sektörlerin bir araya toplamasını sağlayıp,daha fazla yoğun biçimde faaliyet göstermesini öne sürmektedir.Bu konuya bağlı olan, DTÖ'nın hazırladığı Turizm Aktivitelerinin Uluslararası Standart Sınıflandırılması (SICTA), turizm ile bağdaştıran özeliği saptamaktadır. Buna göre, ulaştırma, konaklama, yeme-içme, eğlence gibi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik turizm ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan yaklaşık 185 tane faaliyet alanı bulunmaktadır (Boz, 2006: 11).

Farklı nitelik barındıran bu üretim birimlerinin benzer başlık altında toplanması turizm alanında işlem hacmini fazlaştırtırken yeni pazarların ilerlemesine de yardımda bulunmaktadır. Bu özelliği ile turizm, günümüzde dünya ekonomisinde en süratli ilerleyen ve genişleyen sektörlerden biri durumuna gelmiştir. Sonuç olarak, turizm endüstrisini şöyle tanımlamak mümkündür: “Turizm endüstrisi, turistlerin, bulundukları yerlerden ayrılarak yeniden aynı yere gelinceye kadar geçen zaman içerisindeki seyahatleri esnasında, ihtiyaç duydukları ulaştırma, konaklama, yeme-içme, eğlence ve diğer gereksinimlerini karşılayan faaliyet alanlarının tümüdür” (Kozak, 2001: 42).

Turizm endüstrisi, hizmet sektörünün ürünlerinden sadece birini değil, yeterince net bir şekilde tanınan bir kurum veya kurumlar sistemi tarafından yönetilen özel bir sosyal gerçeklik türü üretir. Neo-kurumculuk teorisyenlerinin çalışmalarında olduğu gibi “kurum” terimi, oyunun istikrarlı kurallarını ve bu alanda oluşturulmuş ve katılımcıların kişisel kompozisyonuna atıfta bulunmadan ihlallerinin yaptırımlarını anlıyoruz. Bu kurumsal boyutların, oluşum biçimlerinin ve üreme biçimlerinin mevcut çalışmada ortaya konması beklenmektedir.Günümüzde devamlı gelişen, ilerleyen turizm endüstrisinin iki önemli formatını oluşturmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde, daha fazla zengin ve aristokrat kişilerin beğenilerine ve taleplerine uyumlu olan oteller, günümüzde kitle turizminin şartlarına uygun, geniş kapasiteli ve standart hizmet sunan konaklama işletmelerine dönüşmüşlerdir. Bu işletmeler, turizm sektörünün haricinde faaliyet gösteren işletmelerle müşterek gayretler içerisinde bulunmak suretiyle daha da güçlenerek pazar paylarını fazlaştırma yoluna gitmektedirler (Şener, 1997: 8).

Seyahat işletmeleri ise, turizm kaynaklarında seyahat acenteleri (travel agency) ve tur operatörleri (tour operator) olarak nitelendirilmektedir. Tur operatörleri, paket tur olarak adlandırılan turistik ürünler yer verilerek pazarlamacılığın yanı sıra üretici kimliğini de beraberinde bulundururken, seyahat acenteleri kendine has sıcak satış sistemleriyle mevzu bahis ürünlerin sadece satışında vasıta görevini üstlenmektedir (Aykın, 2001: 15).

Ülkemizde, seyahat acenteciliği ve tur operatörlüğü bağlamında net bir ayrım yer almamakla beraber, A grubu bir seyahat acentesi tur operatörlüğü, kongre turizmi, yat turizmi, avcılık vb. açıkçası tüm turizm kollarında uzman olup olmadığına bakılmaksızın çalışabilmektedir (Yalçın, 2001).

1.3. Turizmin Önemi

Günümüzde, turizm mobil dünya endüstrisidir. Yüzyılın ekonomik bir fenomeni olarak kabul edilmiştir. Turizmin döviz kazancı kaynağı olarak önemi ve uluslararası temasların yaygınlaşması sürekli artmaktadır. Turizm endüstrisinin gelişimindeki eğilimler ile genel ekonomik, teknik ve sosyal kazanımlar arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Dünyanın gelişmiş sanayi ülkelerinde artan yaşam standardı, tatil süresinin uzamasına ve turizmin gelişimi üzerinde de önemli bir etkiye sahip olan nispeten yüksek bir emeklilik maaşı düzeyine neden olmaktadır. Turizmin sosyal önemi Rekreasyon biçimi olarak turizm, bir kişinin gücünü ve çalışma yeteneğini ve buna bağlı olarak toplumun psiko-fizyolojik kaynaklarını iyileştirmeye yardımcı olur. İnsan serbest zamanının rasyonel kullanımını teşvik eder, sosyo-ekonomik altyapıyı ve ülkeler, devletler ve halkların bölgeler arası işbirliğini zenginleştirir. Diğer turizmi gelişmiş ülkeler gibi Türkiye'nin turizm için uygun bir kalkınma gücüne sahiptir, bundan dolayı ülkenin ekonomi açısından çok önemli rol alır (Körükçü, 1990: 33).

Turizm, bugün ülkelerin ekonomik yapılanmalarını oluştururken, yine bu ülkelerin toplumsal ve kültürel yapılarında da güçlü ve önemli bir konuma sahiptir. Turizmin sosyo-kültürel tesirleri turizm süreci kapsamında bir araya gelen turist ve yerli halkın toplumsal bağlar içinde “karşı karşıya gelmeleri” sonucu meydana gelmektedir (Özdemir, 1992: 26).

1.4. Dünya’da Turizm Faaliyetleri

Turizm, insanların ihtiyaçlarını karşılamayı ve yaşam kalitelerini arttırmayı hedefleyen modern ekonomiden biridir, sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde önemli rol oynamaktadır. Bölgeler, ulaşımın gelişmesi üzerindeki etkisi, iletişim, dinlenme işletmeleri. İç turizm, uluslararası hizmet sistemine entegre edilmiştir. Gezinler, uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, nüfusun kültürel seviyesinin arttırılması. Turizm sektörü hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve istihdam üzerinde olumlu etkisi olan sektörlerden biridir. Turizm faaliyetleri, dünyanın küreselleşmesi ve dünyanın farklı uluslarını birbirleriyle tanıma fırsatı sunar. Bu özellikle, turizm sayesinde, ekonomilerine döviz enjeksiyonu yapan gelişmekte olan ülkeler için geçerlidir; Ayrıca, bu ülkelerin ekonomileri turizm sayesinde birçok kanaldan gelişmektedir. Günümüzde iktisadi ve toplumsal bir olgu

durumuna gelen turizmin ÷lke ekonomileri ÷zerindeki pozitif etkileri, onun ekonomik yönünü daha öne çıkarmıştır (Kozak vd., 2001: 77).

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, turizmde bir çok gelişme başladı.Ülkelerin rekabet hale gelmesi,turistlerin gün geçtikçe artması turizmin doğrudan ekonomikalık yükseliş üstünde olmasını göstermektedir (Boz, 2006: 18).

Dünya pratiğinde, devletin turizm sektörü için optimal bir yönetim yapısı oluşturmasını sağlayacak ideal bir formül olmadığını göstermektedir. Devletin turizm faaliyetlerinin düzenlenmesi ilkelerini inceleyerek, şu anda küresel turizm pazarında mevcut olan çeşitli karakteristik pozisyonları belirlemek mümkündür.Turizmden en fazla kazanç elde edebilen ÷lkelerin biri Tükiye 1980 yılından sona daha fazla yükselişe geçmesi,daha turist çekme potansiyeline sahiplendi(Bulut, 2005: 18).

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN'IN TURİZM SEKTÖRÜNDE POTANSİYEL DURUMU

2.1. Kazakistan'da Turizmin Genel Yapısı

İnsanların duydukları merak sayesinde görme ve öğrenme isteği, ilk çağlardan bu zamana, iktisadi, kültürel vb. nedenlerle seyahat etmesini mecburi kılmıştır. Toplumsal ve iktisadi ilerlemeyle doğru orantılı bir biçimde, harcanabilir gelir düzeyinin yükselmesi, ulaşım sektöründe oluşan gelişmeler, insanların iş zamanlarının azalması ve bununla ilişkili olarak ücretli tatil sürelerinin fazlalaşması gibi sebeplerle bütün insanları etkileyen turizm hareketi, son yıllarda çok büyük kapsamlara erişmiş ve uluslararası bir özellik kazanmıştır (Khairzhankyzy, 2015: 12).

Turizm bildiklerimizden önce toplumsal bir olgu olup, kavramın tanımlandığı dönemden bu güne kadar ülke ekonomileri bakımından en önemli varlıklardan biri durumuna gelmiştir. Ülkeler ekonomik kalkınmalarından ülke bilinirliğini fazlalaştırmaya kadar birçok hedef için turizmin gelişmesini öncelikli amaçları arasına almışlardır. Ekonomik olarak ülkeler için yaşamsal bir önem taşıyan turizm sektörü genel anlamda bir ülkeye gelen turistlerin sayısını ve turizm kazançlarını artırmak, kişilerin kendi ülkelerinde yapmış oldukları seyahatler sonucunda iç turizmi geliştirmek gibi görevler üstlenmiştir (Kurnaz ve Kılıç, 2010: 47).

İçinde bulunulan yüzyılda, bazı ülkelerin gelir kaynağı sadece turizm sektörüne tabi olmaktadır. Emek-yoğun bir sektör olması ve otomasyondan diğer sektörle karşılaştırmayla daha az gereksinim duyulması sonucunda rakamsal olarak büyük iş gücüne gerek duyulmaktadır. Aynı zamanda üretim ve tüketim eş zamanlılığı neticesinde, turistik tüketicilerin yaptığı tüm harcamalar, o ülkenin veya bölgenin doğrudan geliri olmakta, bu sebeple turizm sektörü ülke ekonomisindeki bölgeler arası dengesizliği ortadan kaldıracı bir etki oluşturmaktadır (İnal vd, 2010: 285).

Eski çağlardan başlayarak turistik seyahatlerin değişik ülkeler ve halklar arasında türlü bağların oluşumuna sebep olduğu görülmektedir. Herodot, Strabon, Mısırlı Dianisyi, Klavdyi Elian, Pompey, Eros, Tatsit, Diagen Laertskyi, Pomponi Mela gibi antik döneminin ünlü filozofları ve yazarları günümüzdeki Rusya ve Kazakistan bölgelerinde yer alan halkın kültürünü, yaşam stilini belirleyip, birçok seyahatlerin organize edilmesine neden olmuşlar. Eski dönemin misafirperverlik geleneklerine ve göreneklerine göre kervansaraylarda seyahat edenlere konaklama yeri, yemek, güvenlik, gösteriler ve yol güzergahı yardımcı olmak gibi tüm turizm hizmetleri sunulmuştur (Zorin ve Kvartalnov, 2002: 217).

Turizm endüstrisi dünyada ülke ekonomilerine pozitif açıdan ekonomik destek sağlayan önemli bir kazanç kaynağı ve istihdam oluşturan ekonomik bir sektördür. Turizmde doğası gereği emek-yoğun bir sektör olmasından dolayı diğer birçok sektöre göre istihdam oluşturma tahmini oldukça yüksektir. Turizm endüstrisinin oluşturduğu istihdam imkanları ile küçük ve orta boy ölçekli işletmeleri kapsamaktadır. Ülkelerin gelişmemiş mntikalarında turizm endüstrisi kırsal kalkınmaya hız kazandırmakta ve altyapının tamamlanmasını ya da yenilenmesini sağlamaktadır. Sonucunda ülkeler içerisinde mntikalar arası dengesizliği ortadan kaldırıcı bir etkisi oluşmaktadır. Tüm dünya üzerinde turizm endüstrisi tarafından bakıldığında; ağır rekabet şartları altında daha fazla turist çekmek ve turizm kazançlarını daha çok fazlaştırmak için, var olan turizm potansiyellerini turistik arzı durumuna getirme gayreti içindedirler. (İnal vd, 2010: 285).

Turizm endüstrisi, özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından oldukça ciddi bir ekonomik etki oluşturan döviz kazancı sağlayan, istihdam imkanlarını artıran, ülkeler arasında müşterek bir yaşama şeklinin ilerlemesine destek olan bir faaliyet olarak kabul edilmektedir (Usta, 2002: 62).

Ülkelerin ekonomik vaziyetleri birbirlerine göre değişiklik göstermektedir ve her ülke kendine özgü ekonomik yapı niteliğine sahiptir. Ancak az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler, bu yönlerden bakıldığında, benzer özellikleri göstermektedir. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerin ihracatları büyük oranda hammaddelerden oluşmakta ve ülkenin ihraç fiyatları üzerinde tesirli bir söz hakkı olmamaktadır. Kazakistan gelişmekte olan bir ülke pozisyonunda bulunduğundan ötürü, Kazak ekonomisi için turizm endüstrisi oldukça önemli bir pozisyonda bulunmaktadır (Kazakistan İstatistik Acentesi, 2009: 5).

Sovyetler birliğinde turizm endüstrisi devlet tarafından yardım edilmesine karşın, politik özelliklerinden ötürü ekonomik açıdan önemli bir endüstri olarak sayılmamıştır. Devlet yardımının önceliği uluslararası turizmin ideolojik yönüne ve iç turizmin toplumsal yönüne verilmiştir (Doljenko, 1988: 14).

Sovyetler Birliği döneminde uluslararası turizm faaliyetlerindeki en önemli gelişme, 1950-1960'lı yıllarda gerçekleşen Kruşçev reformları esnasında sağlanmıştır. Sovyetler Birliğinin dövize olan gereksinimi Doğu ile Batı arasındaki politik havayı az da olsa yumuşatmış ve bu hal Sovyetlerin dışarıdan gelebilecek turistleri seçici biçimde kabul etmesine imkân sağlanmıştır (Mukhitdinova, 2009: 28).

Sovyetler Birliği döneminde mntıkada turizm endüstrisi, işçilerin yıllık ücretli izinleri ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Bu aynı zamanda insanlara boş zaman ve dinlenme imkânının tanındığını göstermektedir. Bu dinlenme, gezme, görme, eğlenme gibi turizm

eylemi ile bütünleşen kişisel gelişim, halklar ve toplum arasında karşılıklı müsamaha gösteren önemli bir etken olmuştur. Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan'da turizm endüstrisi, kar amacı gütmeye politikasının haricinde, kültür ve eğitim politikasını yürütmüştür. Bu dönemde genel turizm faaliyetleri çok kısıtlı sayıda ve devlet sınırlanması altında gerçekleşmiştir ve ideolojik dogmalar Sovyetler Birliği vatandaşlarını dünyanın geri kalan kesiminden ayrı tutmayı hedeflemiştir. Böyle bir siyasi sürecin kapsamında yurtdışına çok az insan çıkabilmiştir. Bunlar genellikle diplomatlar, yurtdışında türlü sebeplerle yaşamakta olan akrabaları ya da arkadaşlarından özel davetler gelerek onları ziyarete gidenler ve çok az sayıda turistik kümeler halinde ve çoğunlukla sosyalist ülkelere seyahat eden insanlar olduğu bilinmektedir (Ogienko, 2006: 450-453).

Bağımsızlığına yetişmeden önce Kazakistan turizmi, diğer tüm iktisadi sektörler gibi merkez tarafından yönetilmekteydi. Sovyetler Birliğinin başlıca turistik hareket gösterdiği bölgeler Kafkas, Kırım, Baltık Ülkeleri, Rusya'nın ve Orta Asya'nın tarihi merkezleri olmuştur. Böylelikle, Kazakistan'ın bir dizi tarihsel ehemmiyet arz eden mimari, arkeolojik, kültürel alanları sahipsiz kalmıştır (Nakatkov, 2001: 196).

SSCB'nin dağılımından sonra Kazakistan'da eski Sovyetler Birliği ülkeleri gibi dünyada yeni bir destinasyon oluşturma çabasında meydana gelmiş ve bu ilerlemeye ilişik olarak ülkede turizm sektörünü ilerletmeye yönelik bir takım faaliyetler başlatılmıştır. Ancak, Sovyetler Birliği döneminde iktisadi yapının rekabetçi olmaması sebebiyle, var olan durumda bulunan tesisler özellik olarak batı standartlarına göre oldukça geride kalmıştır. Toplumsal güvenliğin kuvvetli olduğu dönemde piyasa mekanizması gerekli önem verilmeyerek yapılan oldukça büyük ölçekli şehir otelleri ve tatil otelleri mevsimlerin kısa olması sebebiyle amortisman baskısı altında kalmış ve azalan isteğin etkisiyle büyük bir bölümü kapanmıştır (Seval ve Baştürk, 2003: 119).

Kazakistan bağımsızlığının ilk dönemlerinde, ülkenin başka ekonomi sektörleri gibi turizm sektörü de negatif ekonomik şartların etkisinde kalmıştır. 1991-1993 yılları arasında turizmin ülke GSYİH içindeki toplam payı devamlı azalmıştır. Örneğin, 1991 yılındaki payı % 0.3 iken 1992'de % 0.09, 1993'te % 0.06 olarak gerçekleşmiştir (Sihimbayev, 2001: 29).

Kazakistan bağımsızlığından sonraki dönemde turizm hareketlerinde büyük farklılıklar ve ilerlemeler kaydetmiştir. Bu ilerlemelerden en önemlisi, eski Sovyetler Birliği ülkelerinden yaz tatili gayesiyle gençlik ve izci kamplarına gelen turist sayısındaki büyük azalma olarak saptanmıştır. Buna rağmen, iş amacıyla Batılı ve çevre ülkelerden daha çok turist gelmeye başlamıştır. Bavul ticareti hedefiyle, yurt dışına giden Kazak vatandaşların sayısında da bir artış görülmüştür (Zhussupbekova, 2005: 63).

Bir ülkenin, turizm sektöründen umutlarının saptanması, doğru bir turizm politikasının üretilmesi için oldukça önemli bir haldedir. Kazakistan'da da kamu otoritelerinin turizmle alakalı olmaya ve turizme daha fazla önem vermeye başlamaları, uluslararası turizm isteklerinin giderek Kazakistan'a doğru kayan bir eğilim göstermesiyle ilişkilendirilebilir. Kazakistan'da 1992 yılında turizm çalışmalarına özendirmek çabasıyla bazı standartlar ve yasal esaslar hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Evrensel turizm kurallarını içeren turizm ile ilgili yasa 13 Temmuz 1992'de Kazakistan Parlamentosu tarafından onaylanmıştır. Bu yasa ile beraber, Kazakistan sınırları içinde faaliyet gösterecek tüm turistik kuruluşlar için hukuki, iktisadi, sosyal ve örgütsel koşulları hazırlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bunun haricinde Kazakistan Hükümeti'nin turizm ile alakalı sorunları çözmek ve tertip etmek için almış olduğu hükümler de vardır. Turizmle ilgili yasanın esas hedef ve ilkeleri şu şekilde özetlenebilmektedir (Pyharev vd., 1998: 61-62);

- Turizm sahasında tek bir milli politikanın gerçekleşmesi,
- Turizm potansiyelinin maddi ve teknik esasının oluşturulması,
- Turizm sahasında maliyet, döviz ve lisans bağlantılarının düzenlenmesi,
- Nitelikli personel yetiştirilmesi ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi,
- Uzun zamanlı turizm geliştirme programlarının finanse edilmesi,
- Uluslararası ve iç turizm bağlantılarının geliştirmesi,
- Kazakistan'a gelen yabancı ziyaretçilerin haklarının korunması ve güvenliklerinin oluşturulması,
- Turizm sahasında devletlerarası ilişkilerin çatışması durumunda Kazakistan vatandaşlarının menfaatlerinin korunması.

Uluslararası turizm ile iç turizm hareketleri devamlı olarak birbirini etkilemektedir. Çünkü iç turizmin yarattığı maddi ve teknik alt yapı, seyahat coğrafyası, işletme, ulaşım alt yapısı, turistik kaynaklar, gezi programları ve çalışan aynı zamanda uluslararası turizmin alt yapısını oluşturmaktadır. Turizm sahasında yapılan türlü araştırmalara göre (Saupova, Vukolova) Kazakistan'a yabancı turistlerin ilk girişi 1956 yılını göstermektedir. Kazak hükümeti tarafından ülkede turizm hareketlerinin organize edilmesi maksadıyla bir dizi kararnameler oluşturulmuştur. 27 Şubat 1998 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın 3850 sayılı kararnamesi ile "İpek Yolu Üstündeki Tarihi Yerlerin Canlandırılması, Türk Cumhuriyetleri'nin Kültür Mirasının Korunması ve Turizm Altyapısının Oluşturulması" adlı devlet programı kabul edilmiş ve bu program yardımıyla "İpek Yolu-Kazakistan" ulusal şirketi kurulmuştur (Nikitinskiy ve Vukolov, 2002: 3).

Bu program çerçevesine giren ülkenin dokuz vilayetinde 115 tarihi ve kültürel değeri olan merkez ve eserlerin onarım ve yenileme faaliyetleri ve turistik altyapısının ilerletilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Kazakistan topraklarında 27.000 tarihi ve kültürel eser yer almaktadır, ancak birçoğu zarar görmüş durumdadır. İpek Yolu üzerindeki tarihi ve kültürel kıymetlerin onarımına öncelik verilmesinin nedeni ise, İpek Yolu'nun sadece Kazakistan için değil İpek Yolunun geçtiği her ülke için çok büyük önem arz etmesidir (İbragimov, 2003: 12).

29 Aralık 2000 tarihli “Seyahat Endüstrisinin Gelişimine Yönelik Öncelikli Önlemler” ile alakalı hükümet kararı ve Kazakistan Cumhuriyeti'nin “Turizmle İlgili Kanun Tasarısı” Parlamento'ya takdim edilmiş ve Haziran 2001 tarihli yeni Turizm Planı'nda Kazakistan ekonomisinde turizmin hukuki, ekonomik, toplumsal, örgütsel esasları yer almıştır (Nikitinskiy ve Vuklov, 2002: 3).

Günümüzde turizmin, dünya ekonomisinin en kazançlı ve hareketli sektörlerden birisi olduğunu kabul eden Kazak Hükümeti son zamanlarda turizme fazla önem vermeye başlamıştır. 2006 yılında ülkede turizm endüstrisinin ilerlemesinin sağlanması amacıyla “Turizm ve Spor Bakanlığı” kurulmuştur. Daha önce “Turizm ve Spor Ajansı” olarak görevini devam ettiren üst düzey turizm kamu teşkilatının 2002 yılında “Kazakistan 2030” stratejisi kapsamında geliştirilmiş olduğu “2003-2005 Turizm Sektörünü Geliştirme Programı” bitmiş ve 2006-2010 yıllarını çevreleyen programın ikinci aşaması yürürlüğe girmiştir. (Adenova, 2013: 107-108).

Turizm sahasındaki uluslararası bağlantıların ilerlemesine yönelik en önemli adımlar 1993 yılında Kazakistan'ın Uluslararası Turizm Örgütü'ne üye olarak girmesi ve peşinden turizm sahasındaki işbirliği ile ilgili uluslararası sözleşmelerin yapılması olmuştur. Bu teşebbüslerin zengin bir turizm potansiyeline sahip olan Kazakistan'ın geleceği ile alakalı olarak kendilerini ortak olarak gören yabancı ülke hükümetleri tarafından başlatılmış olmaları önemlidir (Kaliyeva, 2005: 15).

İnsanlar, sonsuz olan gereksinimlerini karşılamak üzere sınırlı sayıda olan mal ya da hizmetlerden faydalanılarak karşılamaktadırlar. Ekonomik olanakları gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde olan insanlar bu taleplerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Gereksinimlerin niteliği gereği bir ihtiyaç giderildiği takdirde başka gereksinimlerde meydana gelmektedir (Karaman, 1998: 51).

Talep kavramına genel bir bakış açısı olarak bakıldığında, belirli bir sürede diğer faktörler sabit olmak üzere, türlü fiyatlardan tüketicilerin satın almayı istedikleri miktar olarak tanımlanabilir (Dinler, 1995: 44).

Talep kavramı turizm bakımından incelendiğinde ise bir destinasyonda kişilerin satın almak istedikleri turistik zenginliklerinin bütünü olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle turizm talebi, turistik hareketlere katılma isteğinde ve turistik mal ve hizmetleri satın alma gücünde olan insanların toplamından oluşmaktadır (Olalı ve Timur, 1998: 195).

Ulusal seviyede turizm faaliyetlerine katılırken kişiler daha az değişkeni göz önünde tutarken yurt dışı seyahatlerinde ve destinasyon seçimlerinde daha titiz davranmakta ve bir çok değişkenden pozitif veya negatif şekilde etkilenmektedir. Diğer yandan devamlı gelişen teknoloji ve insanların boş zamanlarında yaşanan artıştan ötürü seyahat etmek daha basit hale gelmiş turizm talebinde pozitif yönde bir değişme olduğu söylenebilir (Usta, 2002: 62).

Karaman (1998)'e göre uluslararası turizm talebinin ilerlemesinde;

- Boş zamanın fazlalaşması ve ücretli tatil hakkının genişlemesi
- Harcanabilir kazancın artması
- Turistik destinasyonlardaki turistik arzdaki ortaya çıkan fazlalıklar
- Turizm bilincinin ilerlemesi
- Elverişli politik ve mali ortam
- Eğitim verilmiş iş gücü ve eğitim seviyesinin yükselmesi
- İletişim bağlantılarında ortaya çıkan gelişmeler
- Özellikle büyük kapsamlı uçak sayılarının fazlalaşması gibi ulaştırma sahasında ortaya çıkan gelişmeler
- Teknoloji alanında ortaya çıkan gelişmeler ve yenilikler
- Merkezi rezervasyon yöntemlerinin ilerletilmesi gibi faktörler etkili olmaktadır.

Belli bir destinasyonun sahip oldukları turistik mal ve hizmete yönelik istegin mevcut olması pek fazla etmene bağlı olmasına karşın bunları ekonomik etmenler ve toplumsal etmenler olmak üzere iki ana başlık altında toplamak muhtemeldir. Ekonomik etmenlerin istek üzerinde güçlü bir etkisi olmasına karşın toplumsal etmenler uzun vadede isteğe olan etkisinin daha fazla olduğu söylenebilir (Ünlüöner vd., 2007: 49).

Destinasyonların sahip olduğu ürün, hizmet ve izlenime bağlı olarak biçimlenebilecek, pek fazla içsel ve dışsal etmenden etkilenebilecek tüketici isteğinin karşılanması noktasında; artık ülkelerin, firmaların ve destinasyon idarecilerinin arz yaratma teşebbüsü önem kazanmaktadır (Dinler, 1995: 45).

Genel olarak turizm arzını açıklayacak olursak; bir ülkenin turistik varlıklarının tümü olarak nitelendirmek mümkündür (Bahar ve Kozak, 2005: 16). Başka bir tanımda ise turizm arzı, “turistik tüketimde bulunan ve turizm talebinin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli

malve hizmetlerin sağlanabilmesini içeren üretime dayalı işlemlerin tümü” olarak tanımlanabilmektedir (Demirkol ve Oktay, 2004: 26).

Günümüzde turizm olayına dâhil olan kişiler seyahat edeceklerini yerleri seçerken istek ve gereksinimlerini en fazla karşılayabilecek, memnun olma düzeyini en üst seviyede tedarik edebilecek turizm destinasyonlarını ve işletmelerini seçmektedirler. Bu sebeple turizm sektörü bakımından ülkelerin, bölgelerin ve turizm işletmelerinin önceliğe sahip olarak önem vermesi gereken mevzulardan biri müşteri memnuniyeti ve istekleridir. Yaşadıkları ortamlardan çok uzaklara tatil maksadıyla seyahat eden insanlar orada sadece yeme, içme, eğlence gibi faaliyetlerde bulunmamaktadır. Aynı zamanda tatilini yapmakta olduğu yerdeki, alt ve üst yapı hizmetlerini, iletişim, ulaşım, bankacılık ve sağlık hizmetleri ile gece hayatı ve çeşitli eğlence türleri gibi ek doyum sağlayacağı hizmetleri de talep etmektedir (Mukhitdinova, 2009: 35).

Kazakistan’da turizm destinasyonlarında turistik çekme merkezleri, turizm sektörünün ilerlemesinde büyük bir role sahip doğal ve normal alanlar, akarsular, ormanlar, kaplıcalar, şifalı sular, tarihi eserler ve anıtlardan oluşmaktadır. Ancak bu doğal kaynaklar turizm sektörü açısından yeteri kadar verimli biçimde yönetilmemektedir. Ülkenin doğal güzellikler ile tarihi eserlere sahip olan kuzey, doğu ve güney bölgeleri av turizmi, yürüyüş, rafting ve başka etkin turizmin yanı sıra kültür turizmi türlerine de oldukça uygundur (Mukhitdinova, 2009: 36).

Kazakistan’ın sahip olduğu bu doğal kaynaklar sonucunda ülkede özellikle eko turizm ve ekstrim turizm varlığını oluşturmaktadır. Kazakistan’ın iklim yapısı bakımında egemen olan kuru iklim, özellikle sağlık turizminin ilerletilmesi maksadıyla oldukça elverişlidir. Güney Kazakistan’ın dağlık ve ormanlık mekânları ise günümüzde ilerlemekte olan kış turizmi için büyük bir varlığa sahiptir. Kazakistan ülke topraklarında yer alan turistik kaynakların meydana çıkardığı turizm potansiyeli esasında Kazakistan’da alternatif turizm çeşitleri meydana çıkmaktadır (Zhilkaidarova, 2008: 27).

Kazakistan ülkesinde turizm çeşitlerinden biri olan kültür turizminin ilerlemesi için Özbekistan, Rusya veya Rusya’nın kuzey batısı gibi gizil güce sahip bir ülke pozisyonunda değildir. Kazak halkı göçebe bir yaşam sürmesinden ötürü, geçmişte yaşadıkları alanlarda çok fazla temelli eserler ve mimari yapılar saklayamamışlardır. Bu sebeple ülke toprakları, kültür düşkünleri için oldukça az sayıda önemli anıt yapısında bulundurmaktadır. Bu sebeple Kazakistan’da iç ve dış turizm daha çok doğadan faydalanılmasına bağlıdır. Kazakistan’da dağ, doğa, rafting, binicilik, yürüyüş ve sportif maksatlı turizm türleri geniş bir potansiyele sahiptir (Glukhovtsev ve Yermekbayeva, 2001: 6).

2.1.1. Kazakistan'ın 2030 Stratejisinde Turizmin Önemi

Kazakistan, bağımsızlığın ilk zamanlarında, dünyayla bütünleşik olmaya çalışan Kazakistan'ın piyasa iktisadına geçiş döneminde ekonomik, sosyal, siyasal vb. gibi bölümlerde birtakım problemlerle karşılaşması kaçınılmazdı. Ülke yeni sıfatıyla uluslararası düzende yerini almaya tertiplenirken, bu süreci süratlendirecek ve 'tam devlet' olarak kabul edilmesini oluşturacak öğelerin yaratılmasına dair çare arama gayretleri neticesinde, ülkenin doğrultusuna yol gösterecek strateji kamuoyuna açıklanmıştır. Bu strateji, "Kazakistan - 2030 stratejisidir". 'Kazakistan - 2030 Stratejisi, tüm Kazakistanlıların refah, rahat, güvenlik ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve 2030 yılına kadar ülkenin bazı mevzuda ilerlemesini amaçlayan bir stratejidir. Strateji, Kazakistan Cumhurbaşkanı N.A.Nazarbayev'in 1997 yılındaki halka seslenişinde açıklanmıştır (Kazakistan Respublikasının 2030 jılga deingi damu strategiası).

Aynı zamanda 10 Ekim 1997 yılında N.Nazarbayev'in Kazakistan'ın 2030 yılına kadar gelişim stratejisi bildirilmiştir. Kazakistan - 2030 adlı bu strateji dokümanında Kazakistan'ın gelişmesindeki pozitif ve negatif faktörler sıralanmıştır. Bu strateji, Kazakistan'ın dört aşamada gelişmiş ülkeler tarafına katılmasını öngörmektedir. Bu aşamalar: (Nazarbayev, 1997)

- 1997-2000 yıllar arası hazırlık aşaması;
- 2000-2010 yılları arası birinci aşama;
- 2010-2020 yılları arası ikinci aşama;
- 2020-2030 üçüncü aşamadan sonra Kazakistan ileri ülkeler arasında girmesi öngörülmüştür.

Kazakistan'ın ne gibi ve ne şekilde yöntemle yetişmesi gerektiğini anlatan bu Stratejinin, hükümetin yanında, halk için de önemi büyük olmuştur. Çünkü bağımsızlığını daha yeni edindiği yıllarda kendisini nelerin beklediğini bilemeyen vatandaşın, sahip olabileceği gelecek mevzusunda aydınlatılması gerekliydi. Söz konusu stratejinin öncelikli hedef kitlesi bu doğrultuda saptanmış ve Kazakistan halkı böylece bir dizi sorularına yanıt alabilmiştir (İsina, 2008).

Günümüzde, Kazakistan'ın stratejik gelişim yöntemlerini belirleyen Kazakistan - 2030 Kalkınma Programı'nda öngörülen temel problemlerin yarısından fazlası çözülmüş haldedir. Yani, bu programın bir bölümü zamanından önce uygulanmış ve bir bölümü de sürdürülmektedir. Kazakistan - 2030 stratejisi şu prensipleri öngörmüş ve bağımsızlığından bu yana bu prensipler kapsamında gerçekleşmeye devam etmektedir. Bunlar: (Kazakistan Respublikasının 2030 jılga deingi damu strategiası)

1. Kazakistan ekonomisinin ilerlemesine dair mevcut bulunan halin özeti değerlendirilmiştir;

2. Kazakistan'ın misyonu saptanmıştır;

3. Öncelikli amaç ve gelişme stratejileri saptanmıştır. Bunlar:

- Ulusal Güvenlik;
- İç Siyasetin İstikrarı Ve Konsolidasyon Toplumu;
- Yabancı Yatırım Düzeyi Yüksek Olan Gelişmiş Bir Piyasa Ekonomisine
- Dayalı Ekonomik Büyüme;
- Kazakistan Vatandaşlarının Sağlık, Bilim ve Refahı;
- Enerji Güç Kaynakları;
- Ulaştırma ve Haberleşme Altyapısı;
- Temel İşlevlere Kadar Sınırlı Profesyonel Devlet;

1. 1998 – 2000 Gündemi;

2. 1998 Yılı için hükümete 8 esas görev takdim etmiştir.

Kazak hükümeti, bağımsızlığından bu zamana 'dünyaya bütünleşik olma' baş amaçlardan biri durumunda iken, zamanın koşul ve şartlarına göre üretilen planlama ve hesaplamaların daha mantıklı olacağına bilincindedir. Kazakistan '2030 Stratejisi'nde tamamlanan prensiplere bağlı kalmaya çalışmaktadır. Sahip çıktığı prensiplere saygı duymanın, çifte standartları önleyeceğinden, devletin muayyen prensip ve anlayış geliştirmesi, onun gözlediği siyasetinin devamlılık ve tutarlılığını yansıtmada destek olacaktır.

2.1.2. Kazakistan'ın Turizm İmajı

Turizm dünyada dövizci gerçekleştiren önemli bir kazanç ve iş imkânı oluşturan ekonomik bir sektördür. Turizmde iş bulma olanağı, diğer sektörlerle nazaran daha fazladır. Turizm endüstrisinin oluşturduğu iş alanları özellikle küçük ve orta boy ölçekli işletmeleri kapsamaktadır. Ülkelerin gelişmemiş bölgelerinde turizm endüstrisi kırsal kalkınmayı süratlendirmekte ve altyapının tamamlanmasına ya da yenilenmesine sebep yaratmaktadır. Ayrıca turizm endüstrisi hükümetlere her yıl yüzlerce milyon ABD doları vergi kazancı sağlamaktadır. Zor rekabet koşulları bünyesinde; tüm dünya ülkeleri daha çok turist elde etmek ve turizm kazançlarını daha çok fazlalaştırmak için, turizm potansiyellerini turistik arz durumuna getirme gayreti içindedir (Ertuğral, 2005: 136).

SSCB dağıldıktan sonra bağımsızlığını duyuran ülkeler içinde Kazakistan, eski SSCB'de ikinci, Orta Asya ülkeleri arasında en geniş ekonomiye sahiptir. 1990'lı yıllarda ülkenin turizm sektörü, başka ekonomik alanlar gibi dışa yönelerek açılmıştır. Kazakistan'ın

dışa yönelerek açılmasıyla kurulmaya başlanılan konaklama işletmeleri, açılan seyahat işletmeleri ile diğer turizm işletmeleri; SSCB döneminde kapalı olan turizm sektörünün önünü kapatmamış, iç ve dış turizme hizmet veren bir turizm sektörünün oluşumunu süratlendirmiştir. SSCB’de turizm devlet açısından yardım edilmesine karşın, politik niteliklerinden ötürü ekonomik açıdan önemli bir endüstri olarak sayılmamıştır. Devlet yardımının önceliği uluslararası turizmin ideolojik (komünist fikirlerin propagandası) istikametine ve iç turizmin toplumsal (sağlık rehabilitasyonu ve kuvvetlendirme) istikametine verilmiştir (Doljenko, 1988: 14).

2.1.3. Orta Asya Ülkelerinin Turizm Gelişmesindeki Kazakistan’ın rolü

Orta Asya, Asya'nın kalbinde, okyanusa erişimi olmayan geniş bir bölgedir (Hazar Denizi kapalı bir göldür).Orta Asya bugün beş cumhuriyettir: Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan. Başlangıçta, Sovyet hükümeti Kazakistan'ı bu İslami bölgeye dahil etmeyi planlamamış, onu daha çok sınırdaki Rusya ve Sibiry ile ilişkilendirmeyi tercih ediyordu. Ancak bugün Kazakistan ve dünyanın geri kalanı, bu cumhuriyetin hala Orta Asya bölgesinin bir parçası olduğuna inanmaktadır.Orta Asya bölgesi - 3.994.300 metrekare. km. Dünyanın en az yoğun nüfuslu bölgelerinden bazılarını içerir. Toplam nüfus sayısı 51 milyondur.Şu anda, Orta Asya’da bulunan Büyük İpek Yolu, ebedi rota boyunca düzinelerce farklı halk ve kültürün eşsiz ve son derece zengin mirasına, doğasına ve geleneklerine dayanan turizm ve turizm ürünleri alanında çok iyi bir potansiyele sahiptir.1993 yılında UNWTO, İpek Yolu'nun turizm konsepti olarak düzenlenmesi ve geliştirilmesi için uzun vadeli bir proje başlattı.

Orta Asya'nın turizm gelişimi için büyük bir potansiyeli var. Orta Asya’da mevcut turizm durumunun incelenmesi giderek daha fazla önem kazanıyor. Turizm kaynakları, bu bölgedeki ülkelerin milli servetinin bir parçası olmak için her türlü şansa sahiptir. Bölgedeki ülkelerin sosyo-ekonomik gelişimini belirleyen faktörler grubunda doğal kaynaklar, üretim ve yatırım düzeyi, sosyal altyapı, yönetim kalitesi, uluslararası rekabet gücü vb. Mevcut ekonomik duruma özgü süreçler, pozitif ulusal ekonomik dinamikleri sağlama ve bölgenin potansiyelini azami ölçüde kullanma amaçlı. Bölgesel kalkınmanın çalışma sorunu, çözümünün yönlerinden biri olarak, kümelerin bu alanlara yönelik küme teknolojilerinin kullanılmasının haklı kılınmasını mümkün kılmaktadır.Uzmanlara göre, turizm sektörü bölge ekonomisinin en karlı sektörlerinden biri. Bu endüstri ekonominin sayısız sektörünü ve bunlar arasındaki çeşitli bağlantıları kapsar. Büyük İpek Yolu'nun birçok nesnesini kapsayan günümüzdeki başlıca turistik yollar, yerel tarihi, mimari ve arkeolojik mirasın daha ayrıntılı

bir çalışmasını sunmamaktadır.Şu anda, Orta Asya ülkeleri dünya turizm hizmetleri pazarında çok mütevazı bir yer tutmaktadır. Pek çok uzmana göre, sanatoryum, turist ve gezi hizmetlerine olan talep, geçiş dönemi nedeniyle azaldı ve mevcut turizm kuruluşları ağı, pansiyonlar, dinlenme evleri ve yeniden inşaa ihtiyacı var. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Orta Asya cumhuriyetlerinde turizm başladı.

1994 yılında, 19 katılımcı ülkenin temsilcileri İpek Yolu üzerindeki tarihi Samarkand Turizm Bildirgesi'ni topladı ve kabul etti. Tüm devletler, kuruluşlar ve özel sektör kuruluşları tarafından kullanılacak olan özel bir logo da onaylandı. (Kulnazarova, 2010: 58).

2004 yılında, Semerkand'da, Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından UNWTO'nun desteğiyle, İpek Yolu seyahat acentesi açıldı. 1997 yılında, Dünya Turizm Örgütü, DTÖ projesine katılan ülkelerin takdir ettiği İpek Yolu üzerindeki turizm broşürü yayınladı. Bu broşür, turizm potansiyeli hakkındaki bilgileri genişletmek amacıyla, İpek Yolu'nun turizm ürünlerini, anıtlarını ve simge yapılarını tek bir bölge olarak sunmaktadır (UNDP, 2000:5).Kazakistan, Orta Asya bölgesindeki en büyük ve ekonomik olarak gelişmiş ülkedir. Kazakların milli gelenekleri ve kültürleri atalarının göçebe geçmişi, bütün kabilelerin bir yerden diğerine taşınan sınırsız kazakbozkırları ile açıklanmaktadır.18 milyon nüfusuyla Kazakistan turizm sektörünün gelişmesi için uygun koşullara sahip. Türkiye kalkınma modelini örnek olarak kabul eden ülke, altyapısını iyileştirmede başarı elde etti. Batı Avrupa'yı aşan bir bölgeye sahip olan Kazakistan, tarif edilemez güzelliği ile ünlü, geniş bozkırlar ve yüksek dağlar ülkesidir. Modern Kazakistan'ın ilginç bir görüntüsü, Rus ve İslami etki, Doğu zihniyeti ve modern küreselleşme eğilimlerinin etkileşiminin sonucudur. Araştırma neticesinde ortaya çıkan faaliyet tuizmin en ön sıraya ilermesine ve önemli sektör haline gelmiştir. Ota Asia'da Kazakistan'ın turizm sektöründeki üstünlükleri, kültürü (kültür, etnoturizm), doğa zenginliği (ekoturizm),sağlık turizmi gelişen iş ortamı (iş turizmi) ve spor-macera turizmi bunlardan oluşturulmaktadır. (KCH, 2006:8).

Bunların beraberinde, ülke genelinde Turizmi Geliştirme Programı kabul edilmiş olup 2030-turizm stratijesi oluşturulup, günümüzde faaliyet göstermektedir. Programın hedefi, rekabetçilik turizm sektörünün ilerletilmesi, turizm sektöründeki iş alanının fazlalaştırılması,ve iç turizmin geliştirilmesi ve turizm kazançlarının fazlalaştırılmasıdır. Programın ilk aşaması olan 2007-2009 yıllarında,;

- Almatı bölgesinde kış turizmine ait alt ve üst yatırımlar,
- Astana, Aktau, Öskemen, Kokşetau, Oral şehirlerinde 3 yıldızlı oteller zinciri,
- Akmola bölgesinde Burabay Milli Park çerçevesinde ekoturizm için ihtiyacı olan yatırımlar,

- Yine bu bölgede Şuçinsk - Burabay tatil sahasının yaratılması, rekreasyon, dinlenme ve golf turizmi için yatırımlar,
- Balhaş gölünün çevresinde Balhaş-Nursoya uluslararası dinlenme merkezinin yer alması,
- Baykonur şehrinde, Uzay Dünyası uzay turizmi merkezinin ve İpek Yolu köyünün yer alması,
- Kızılorda bölgesinde Korkıt-Ata köyünde kültürel ve ekoturizme yanıt verecek ve Kambaz Gölü çevresinde iç turizme ait yatırımlar,
- Güney Kazakistan bölgesinde yer alan Türkistan ve Otrar'da büyük İpek Yolu merkezleri için yatırım projeleri,
- Aтирау bölgesi Sarayışık tarihi şehirde rekreasyon ve tarih turizmi için yatırımlar,
- Batı Kazakistan bölgesinde Alaköl ve Markaköl gölleri ve Buhtarma su barajı çevresinin turizm maksatlı ilerletilmesidir.

Tüm bunlar dâhilinde, Turizm Geliştirme Programı'nda Kazakistan'ın turistik ürünlerinin tanıtılması ve pazarlama çalışmalarının fazlalaştırılması, nitelikli personel yetiştirilmesi ve geliştirilmesi, enformasyon çalışmalarının uygulanması, çocuk ve gençlik turizmine katkı sağlayan politikalar öngörülmüştür (Kulnazarova, 2010:60-61).

2.2. Kazakistan'ın Turizm Bildirmesi

Kazakistan'ın turizm sektörü Sovyetler Birliği döneminden bu yana gelişmektedir. Birlik içerisinde bir ülkeden diğer ülkeye serbestçe seyahat etme fırsatı Kazakistan'ı Sovyetler Birliği içerisindeki turizm merkezlerinden biri haline getirmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti, mevcut tüm turizm türlerini sunmaktadır - eğitim, eğlence, etnik, ekolojik, sağlık, spor, avcılık, binicilik, macera. Turistler için Kazakistan genelinde 700'den fazla seyahat rotası sunulmaktadır. Kazakistan doğal ve coğrafi koşullarının özelliği ile ayırt edilir (Alieva, 2004:21)

Güney Kazakistan (Almatı, Jambıl, Güney Kazakistan, Kızılorda bölgeleri), Orta Çağ mimarisinin ünlü anıtları (Aişe-Bibi, Karahan, Türkistan'daki Babaji-Hatun Türbesi, vb.), Semireçye'de (Almatı bölgesi) benzersiz İskit mezar höyükleriyle, Baikonur kozmodrom'u da yer almaktadır. Yakında sadece Kazakistanlıların değil, diğer ülkelerden de turistler de kozmosa yaklaşp fantastik nefesini hissedebilecekleri çok mümkün. Ama yıldızların arasındaki mesafeye uçmak için değil, diğerlerinin yaptığı gibi yakından bakmak için. Baikonur'da, modern otel ve endüstri tesisleri ile bir eğlence kompleksi olan Amerikan Cape Canaverall'ndeki ile benzer bir şey yaratılması planlanmaktadır. Bu, uzay uçuşu yönetimi, bir

planetarium, uzay araştırmaları tarihi müzesi, bir dükkan ve süpermarket ağı, restoran ve gençlik alanı kafelerini simüle eden bir mini merkezdir. Ayrıca, bölge rekreasyon, tedavi, avcılık, dağcılık, kayak ve sürat pateni için eşsiz iklim fırsatlarına sahiptir.

Batı Kazakistan (Aktöbe, Atırâu, Mangıstau bölgeleri), Hazar Denizi, Volga, Urallar havzasında Avrupa ve Asya kıtalarının birleştiğı noktada bulunmaktadır. İşte gezegenin en derin ikinci noktası - deniz seviyesinden 132 m altında bulunan Karagiyekanyonu, ünlü tebeşir uçurumları. Zengin avlanma alanları, balık tutkunlarının şartları, su sporlarının gelişimi. Bilimsel çıkarları antik Mangışlak ve Ustyurt anıtları ile Kazak destanıyla ilgili unutulmaz yerlerdir.

Kuzey Kazakistan (Kostanai, Kuzey Kazakistan ve Pavlodar bölgesi) - Manzara, iklim şartları, bölge, çeşitli turistik merkezlere - araba, bisiklet, su - dağıtılmaktadır. Tatil köyü Kokşetau, Bayan-aul dinlenme tesisleri, rezervler Kurgaljino ve Naurzum turistlerin ilgisini çekmektedir.

Orta Kazakistan (Karaganda bölgesi), Balkhaş bölgesindeki en kalabalık ölkelerden biri, eşsiz Karkaralinsk dağlık mera vahası. Arkeolojik ve etnografik nesnelerde birçok arkeolojik alan vardır.

Doğü Kazakistan - Altay ve tarih öncesi ahşapları, İrtiş ve Zaysan adaları, Markakol, Alakol, Saukan. Zengin ve çeşitli fauna ve flora bölgesidir. Rakhmanov anahtarı olarak bilinen termal su, Katon-Karagai Ulusal Parkı topraklarındaki en eski Altay dağlarının merkezinde bulunan termal suların sağık merkezidir. Rakhmanov anahtarı deniz seviyesinden 1760 m yükseklikte, geniş bir taş kabın dibindeki iki göl arasında bulunur. Bu yerlerin yeraltı nehirleri, çok nadir granit minerallerinde bulunan radyoaktif elementlerin bir bozunum ürünü olan sözde şıfa radonu içeriyor. Termal sular eklem, omurga, sinir sistemi ve cilt hastalıklarını tedavi etmek için kullanılır. (Jılkıbaeva ve şaken, 2016:65-73)

Eşsiz coğrafi konumun ve Kazakistan manzaralarının eşsiz manzarası ve iklim bölgeleri öne çıkmaktadır: yayla ve kesintisiz aşamalar, tam teşekküllü ve kaybolan korkaklar, yeşil çimen ve linç eden yeşillik, bu yüzden bir çöl ölkesidir. Kazakistan Avrasya kıtasının tam merkezinde, Avrupa, Sibirya ve Orta Asya topraklarını kapsayan ve geniş alanlarıyla çevrelenen devasa bir devlettir. Bu ölkede, eski medeniyetlerin ölkesi ve o zamandan beri bu kutsanmış toprakların sakinleri tarafından çok eski zamanlardan beri yaratılmış parlak bir orijinal kültür.

Kazakistan ekolojikten işletmeye kadar hemen her tür turizmi geliştirme potansiyeline sahiptir. Bu, ölkedeki birçok arkeolojik ve tarihi eseri bırakan zengin bir tarihle kolaylaştırılmıştır. Bu eşsiz coğrafi konumdan kaynaklanmaktadır, çünkü Kazakistan'da

doğanın el değmemiş köşelerini çeşitli manzaralarda bulabilirsiniz. Bu, turizm altyapısının geliştirilmesi, vize rejiminin basitleştirilmesi için devam eden çalışmalar ve diğer birçok faktör sayesinde sağlanmıştır. Kazakistan'da turizm gelişiminin temel amacı, ekonominin gelişmesi için sektörün gelişmesine, küresel turizm piyasası sisteminin entegrasyonuna ve uzun vadeli uluslararası turizm endüstrisinin gelişmesine dayanan, oldukça etkin ve rekabetçi modern bir turizm kompleksinin oluşturulmasıdır.(Mazbaev ve Asubaev, 2013: 37-42)

2.2.1. Konaklama İşletmeleri

Turizm altyapısının önemli öğelerinden biri konaklama endüstrisidir. Birçok ülkede konaklama endüstrisi yüksek kazançlı hizmetinden ötürü ekonominin en önemli sektörlerinden biri durumuna gelmiştir. Bu sektörü iletmeye birçok devlet büyük ilgi ve alaka göstermektedir. Otel, motel, otoban çevresinde ve deniz kıyılarında kurulan özel konaklama tesisleri konaklama endüstrisini simgeleyen yapılardır (Tütüncü, 2009: 16).

Konaklama endüstrisinde konaklama ile birlikte bazı özel fonksiyonları da sağlayan kuruluşlar bulunmaktadır. Dinlenme tesisleri ve konferans merkezleri görevi gören konaklama alanları buna örnek verilebilir. İç ve dış turizmde konaklama endüstrisi turistler için bir sıra hizmet içerir. Bu ise Kazakistan'ın turizmini saptayan esas unsur olarak, dünyadaki turizm rekabetine elverişli koşullarda olup olmadığını nitelendiren bir göstergedir (Erdavletov, 2003: 215).

Bir bölgenin turizm arzından bahsedildiğinde; o bölgenin konaklama vaziyeti, refah seviyesi, alt ve üst yapısı, yatak kapasitesi, endüstri düzeyi vb. ekonomik ve toplumsal faktörler bilinmektedir. Ülkenin toplumsal ve ekonomik faktörleri, turistlerin gereksinimlerini karşılayabilecek özellikteki konaklama işletmeleri ile diğer turistik tesislerin talep ettikleri hizmetlerin kalitesidir. Netice olarak müşteri memnuniyeti ve müşteri tatmini ülkeye ekonomik açıdan bir destek sağlaması için önemli olmaktadır. Bu sebeple, ifade edilen öğeler turizm talebine etki eden faktörler olarak görülmektedir (İçöz, Kozak, 2005: 22-23).

2.2.2. Seyahat İşletmeleri

Kazakistan'ın turizm isteği, turizm endüstrisinin bir alt sektörü olan seyahat acenteleri tarafından araştırıldığında ise, bağımsızlık döneminden sonra bu alanda da önemli ilerlemelerin yaşandığı göz önüne gelmektedir. (Mukhitdinova, 2009: 54-55).2017 yılında, iç turizm alanında hizmet veren ziyaretçi sayısı, bir önceki yıla göre 5.6 milyon olan 5.9 milyon kişiye yükseldi. Bunlardan, konaklama yerleri 4.7 milyon kişiye hizmet vermiştir (karşılaştırma için: 4.4 milyon yıllık).Sanatoryum merkezindeki kurumların hizmet verdiği turist sayısı 2017 yılında 296,9 bin kişiye ulaştı (bir yıl önce - 285,8 bin); özel olarak korunan

doğal alanlar - 871.9 bin kişi (bir yıl önceki 889.6 bin kişiye aşkın).Bu arada ülkede aktif olarak çocuklar ve gençler için turizmi geliştirmeyi planlıyor. Bu nedenle, 2020'den itibaren ülkenin her bölgesinde ücretsiz bir “Çocuk turist treni” başlatılması planlanmaktadır.

2.2.3. Ulaştırma İşletmeciliği

Turistik taşıma faaliyetleri, turizm endüstrisinin en önemli faktörlerinden biridir. Kazakistan’da ulaştırma hizmetleri hava, kara ve demiryolları vasıtasıyla yapılmaktadır. Ülkedeki iç turizm ve dış turizm için ulaşım gereksinimlerini karşılama hususunda kararlı öncelik demiryolu, havayolu, karayolu taşımacılığına aittir (Konya Ticaret Odası,2008: 24).

Turizm sektörünün ulaşım kademesinde, en fazla kullanılan ulaşım çeşidi demiryoludur. Bu, ulusal taşıyıcı “Kazakistan Demir Yolunun” turizm taşımacılık piyasasında güçlendiğini gösterir. İkinci sırada kara yolu ulaşımı bulunmaktadır. Ülkenin çevrelediği büyük alandan ötürü Kazakistan turizm piyasasının büyük kısmını sağlayan bağımsız seyahati seçen turistler güvenilir otobüs ve raylı ulaşımı tercih etmektedirler (Gilek, 2005: 235).

Turizmin ilerlemesi, birçok faktör ile beraber özellikle ulaşımın gelişmesiyle ilişkilidir. Bir ülkede turizmin iyi derecedeilemesi için,yol yapımı ve ulaşım hizmeti çok iyi seviyede geliştiiilmesi lazım.Kazakistan’ın ulaştırma yapısı verimsizdir. Türkiye’nin ortalama 3,5 katı genişliğinde arazilere sahip olan Kazakistan’ın ulaşımının, büyük oranda demiryolu ulaşımına dayandığı görülmektedir. Demiryolu raylarının uzunluğu 2007 yılı verilerine göre 15,082 km’dir. Bunun önemli bir bölümü demiryolu inşasına önem verilen Sovyet döneminde yapılmıştır. Kazakistan’ın bağımsızlığının akabinde özensiz kalan ve 1990 yılı itibari ile toplam 189,000 km uzunluğunda olan karayolları ise fazlaca bir azalış gösterip 2007 yılında 93,140 km’ye gerilemiştir. SSCB’nin dağılması ve bu sebeple devlet yardımlı iç hat uçuşlarının bitmesinden sonra, bağımsız hükümetin aktif ve kazançlı bir hava taşımacılığı geliştirme gayretlerinde başarılı olunamamıştır. 1993 yılında kurulan Kazakistan Havayolları 1996 yılında batmıştır. Daha sonra kurulan Air Kazakhstan ise 2002 yılında iflasını duyurduktan sonra, ülkenin ulusal havayolu taşımacılığı Air Astana tarafından sürdürülmektedir. Günümüzde “KLM”, “Lufthansa”, “British Airlines”, “Asian Air Arabia”, “China South Airlines”, “Turkish Airlines” gibi uluslararası havayolları şirketleri Kazakistan’a sürekliyolculuklar düzenlemektedir. Uluslararası havalimanları Kazakistan’ın birçok büyük şehrinde yer almaktadır (Astana, Almatı, Aktöbe, Atırau, Aktau, Karaganda, Kostanai, Pavlodar, Petropavl, Semei, Taraz, Oral, Öskemen, Şımkent, Kızılorda). (Mukhitdinova, 2009: 56-57).

2.2.4. Diğer Turizm Hizmetleri

Kazakistan'da konaklama ve seyahat sektörünün yanında ziyaret edenlere eğlence, alış-veriş ve araba kiralama gibi destekçi hizmetleri takdim eden işletmeler genel olarak Almatı'da yoğunlaşmaktadır. Ülkenin birçok şehrinde ayrımlı büyüklükte müzeler bulunmaktadır. Bölge merkezlerinde ise o bölgeye ilişkin tarihi, arkeolojik ve tabii güzelliklerinin sergilediği müzeler çalışmalarını devam ettirmektedir. Ancak en büyük müzelerin yer aldığı şehir Almatı'dır. Özelleştirilen ve restorasyonyapılan park ve lunaparkların çoğu hafta sonu dinlenme maksadıyla ziyaret edenlerinin eğlenebileceği, gezilebileceği ortamlar olarak yaygınlık kazanmaktadır (Mukhitdinova, 2009: 58).

Kazakistan İstatistik Ajansı bilgilerine göre; ülke süresince yiyecek-içecek işletmeleri en çok Almatı ve Astana şehirlerinde tesis edilmiş, bu sebeple en çok tüketim böyle mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni ise, fazlalaşan kentleşme, artan harcanabilir gelir seviyesi ve iş hayatıdır. Kazak kültüründe yerli halkın ev haricinde yemek yeme alışkanlığı çok azdır. Genelde akşam yemekleri aile ile birlikte yenmektedir. Ayrıca, Fast-food yeme alışkanlığı da fazlasıyla azdır. Buna bakarak yiyecek-içecek işletmelerinin kazancı yerli halk açısından değil, daha çok turistler açısından sağlanmaktadır. Kazakistan'ın 14 mntıkası içinde Atırau ve Mangıstau mntıkaları bu alanda ön sırada bulunmaktadır. Bu durum Batı Kazakistan'da petrol ve doğal gaz rafinelerinin yer almasından kaynaklanmaktadır. Yiyecek-içecek işletmeleri kazancı, ülkenin konaklama kazancı ile paralel bir gelişme göstermiştir.

2.2.5. Kazakistan'ın Sunmuş Olduğu Turizm Türleri

Dünya'daki, süratli değişimle doğru orantılı olarak turizm anlayışının farklılaşması, kitle turizm faaliyetlerine olan ilgi ve alakayı azaltırken, doğa ile entegrasyon içinde olan, turistik çalışmalara katılanların normal hayatının ve alışkanlıklarının haricinde, yeni turistik destinasyonlar ve ayrımlı kültürlerle karıştırılmış, gelecek kuşakları düşünen, çevreye hassas ve duyarlı bir turizm türüne olan ihtiyacı artmıştır (Gökçe, 2003: 15).

Bu sebeple Kazakistan'da alternatif turizm olanaklarının geliştirilmesi ve yetiştirilmesi için yoğun gayretler sarf edilmektedir. Bu durumda yeni tasarımlarla yayla turizmi, doğa yürüyüşü (trekking), yaban hayatı bilgileri, termal turizm, kış turizmi, akarsu turizmi (rafting), dağ turizmi (alpinizm), av turizmi, iklim tedavisi (klimatizm), yat turizmi, kültür turizmi, kongre turizmi, golf turizmi gibi turizmin bölümlendirilmesi; bunların tüm yıl içinde ve ülke genelinde kapsamlılaştırılması, farklı yörelerin var olan turizm potansiyeli ileerletilerek faaliyete

geçirilmesi açısından başlatılan çalışmaların çerçevesinde araştırma, planlama ve altyapı tatbikatları oluşturulmaktadır (Ermegiyev, 2019).

2.2.5.1. Eko turizm

Eko turizm, turizm-çevre bağlantılarının önemiyet elde etmesi ve devam ettirilebilirlik münakaşaları ile birlikte gündeme gelerek popüler olmuş, son yıllarda yaygınlaşmıştır. Eko turizm doğaseverler ve çevreye karşı duyarlı olan turistlerin faaliyetlerinden daha geniş daha detaylı bir konudur. Gerçekte bu olgu çevresel, ekonomik ve toplumsal bağların bütünüdür. Eko turizmin esas amacı, çevreyi korumaktır. Doğa sevenler için etrafında oluşan inceleme gezileri, tatil yapan turistler için ise tur olarak milli parklar ziyareti tertip edilebilir. Eko turizmden elde edilen kazancın bir bölümü doğa koruma projelerini finanse etmek için kullanılır. Günümüzde ekoturizm, turizm, doğanın korunması ve kültür çıkarlarının birbirine bağlanmasını sağlayan bir yöndür. Modern eko-turizm farklı amaçlara ulaşabilir, bu yüzden birkaç alana ayrılmıştır: Bilimsel - doğaya odaklanan, saha araştırması yapan, çeşitli gözlemler. Aktif - yürüyüş, dağcılık, bisiklet; Tarihsel - ulusal kimliği destekler, kültürel gelenekleri tanıtır; Doğa rezervlerine seyahat - çeşitli rezervler, milli parklar; tarım turizmi, köye, kır evlerine, ormana giden ve tarımı öğrenen sakinleri için en uygun olanıdır. Doğa tabanlı turizmin, bu sebeple eko turizmin en önemli alt yapısını “Doğa Koruma Sistemleri” oluşturmaktadır. (Akesen, 2009: 367-374).

2.2.5.2. İpek Yolu Turizmi

İpek Yolu doğuda Çin topraklarından başlayarak, bütün Orta Asya ülkeleri sınırlarından geçerek batıya doğru yol almıştır. Kazakistan topraklarında, Karakum ve Kızılum’dan, Merv ve Harezmi vahalarından Sarıarka’nın ovalarını geçerek Pamir ile Tanrı Dağları, Altay ve Karadağ’ın doruklarından geçip Murgap, Amuderya, Sırderya, Jayık ve Şu nehirlerinin kıyılarından ileriye yol almaktadır. Bu kervan yolu Doğu Türkistan ile Jetisu arasındaki Aksu’dan yola çıkarak Issık Gölü’ne kadar ulaşmaktadır (Emel, 2008: 57).

1998 yılında Kazakistan Devlet Başkanı N. Nazarbayev’in talimatı ile turizmi hareketlendirme amacıyla Milli İpek Yolu Şirketi kurulmuştur. Bu proje faaliyetleri yolların restorasyon yapılması, güzergah kıyılarında konaklama, yiyecek-içecek tesislerinin ve istasyonların kurulmasını kapsamaktadır. Bugüne kadar İpek Yolu istikameti boyunca 33 yatırım projesi bulunmaktadır ve projenin tüm maliyetini 271 milyon ABD doları oluşturmaktadır (Kulibayev, 2018).

Ülkede bulunan Büyük İpek Yolu belirtilerini barındıran 115 unsurun 70’ine şu ana kadar restorasyon işlemleri yapılmıştır ve bu çalışma maliyeti 6 milyar 507 milyon tengeye

mâl olmuştur. Yolların inşaatına 4 milyar 524 milyon tenge masraf yapılmıştır. Ayrıca, Almatı şehrinin ilerlemesi ile ilgili çalışmalar yapılarak bölgede, VIII.-X. yüzyıllara dair kentler ve kasabaların olduğunu ispatlayan arkeolojik anıtlar bulunmuştur. İpek Yolu turizmini geliştirme programı sırasında, yapılan araştırmalar ve daha önce toplanan kaynaklar ve keşifler üzerinde özelliklerin listesi hazırlanmıştır (Kobeshova, 2013: 77).

Almatı bölgesi kültür ve turizm bakanlığı açısından antik ve ortaçağ kasabaları ve köylerinin göçebe medeniyet tarihi ve kültürel anıtları, Yedisu bölgesindeki İpek Yolu zamanında yer alan ticari ve misyonerlik yolların istikametleri turizm hedefli kullanıma hazır bulunmaktadır. Aynı zamanda 2000 yıllık tarihi olan Taraz şehrinde ortaçağda Türk halklarının etnografik göçebelik adetlerini taşıyan Türk Hakanlık yönetsel merkezinin oluşturulması üzerinde faaliyetler yapılmaktadır. Üçaral-Horgos-Jarkent-Almatı, Turkistan-Kızılorda-Kazalı-Atırau, Jezkazgan-Jarik, Almatı-Taraz-Şımkent istikametleri yapı işleri tamamlanmıştır. Turizm ve Spor Dairesinden edinilen bilgilere göre, İpek Yolu'nu baştan sonuna kadar yürümek isteyen bir kişi için 3 aylık vize gerekli olmaktadır. Kazakistan'da İpek Yolu'nun 1700 km'lik bölümü bulunmaktadır, bu toplam İpek Yolu'nun yüzde 15'lik bölümünü oluşturmaktadır (Kulibayev, 2018).

İpek Yolunu hareketlendirme projesinin önemli bir hususu, bu projenin sadece Kazakistan tarafından geliştirilmeyip, İpek Yolu boyundaki Kırgızistan, Özbekistan, Afganistan, Pakistan, Türkiye gibi devletlerin de bütünleşip turizm ve diğer iktisadi sektörlerin gelişmesini gözlemesidir (Mirzayev, 2005: 44).

Soyunda bir Türk milletinin insanoğlu uygarlığına kattığı payları netleştirmek için geçmişe dair tarihi mirası birlikte hareketlendirme, çok önemli tarihi armağanları dünya halkları önemine takdim etmek hedeflenmektedir. Orta Asya Türk halklarının entelektüel zenginliğini bütünleştirerek bölge halkının toplumsal durumu ile ekonomisini geliştirme önemini barındırmaktadır. Modern İpek Yolu geçen yüzyılda Doğu'dan Batı'ya Orta Asya toprağı üzerinden geçen Ulu Yolunu hareketlendirecektir. Ulaşım, araç yollarıyla şehirlerarasında temaslar geliştirilmektedir. Yeni devirdeki İpek Yolu aracılığıyla ticari, iktisadi, medeni, ilmi, teknik ve ruhani bütünleşmeyi geliştirmek maksadıyla önemli olan faktörler araştırılarak gerekli tedbirler alınmaktadır. Gelecekte Orta Asya ülkeleri arasında Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasındaki kaidelere benzer ülkeler arası serbest dolaşım koşulunun sağlanması tasarlanmaktadır (Purtaş, 2011: 52).

2.2.5.3. Tarih Turizmi

Kazakistan eski bir uygarlık ülkesidir. Kazak halkının kültürel yaşamının uzun vadeli ve göze çarpan modelleri bazı türbe biçiminde kabristanlar, tarihi yerleşim birimleri, kaleler ve bütünüyle şehirler olarak varlığını devam ettirmektedir (Nurmuhammedoğlu, 1993: 2).

Orta Asya topraklarında her geçen süre taş, tunç, demir ve ortaçağ dönemlerine dair yeni keşifler elde edilmektedir. Bu kalıntılar, özellikle son yıllarda yaygınlaşarak araştırılmaktadır. Bu araştırmaların sonucunda arkeologlar, verimli bir bilgi hazinesi elde etmişlerdir (Şalekenov ve Aldabergenov, 2006: 92).

Astana'nın batı kesiminde bulunan "Buzık İskanı" çok tabakalı bir arkeolojik etkinlik alanlarındaki sanayi yapılarına sahiptir. Yani kompleksin temeli X-XII. Y.y.'da Kıpçak Sultan'ın sezonluk konakladığı yer olarak atılmıştır. Daha sonra XIII-XV. yüzyıllarda burası bölgenin kutsal merkezi durumuna gelmiştir. O zamanlarda adımlar kültürel, stratejik ve ekonomik merkezi olmuştur. Berel anıtı, erken göçebe döneminden kalan birkaç mezar ve taş höyükleri barındıran bir mezarlıktır. Ünlü arkeolog Z. Sanaşev'in bulduğu varlıklı ve soylu göçebe elit katman ailesinin gömüldüğü bir yerdir. Hayvan figürlerine sahip ahşap, altın ve diğer metallerden yapılmış çok miktarda takı yer almaktadır. Bulunan bu kalıntılar arkeologların bu topluluğun sosyo-kültürel geçmiş meyillerini öğrenme olanağını sağlamıştır. Jambıl köyündeki "Akır Taş" anıtı eski eserler sıralamasına dâhil edilmiştir ve bu anıt en esrarengiz alanlardan biri olarak kabul edilmektedir (Panchenko, 2012).

Kazakistan'da tarihi turizm için birçok müze çeşidi; açık hava müzeleri ve konulu müzeler bunun içinde sayılabilir. Müzeciliğin gerek kuramsal, gerekse pratik olarak kendine yer bulduğu ülkelerden biri Kazakistan'dır. Kazakistan'da müzecilik-siyaset bağlantısının devamlılığı ve dönüşümü, Sovyet dönemi müzeleri ve bağımsızlık sonrası müzecilik anlayışı karşılaştırıldığında açık bir biçimde gözlemlenmektedir. Sergilenen malzeme çeşitleri, yürütülen arkeolojik kazıların özelliği ve finansmanı bakımından müzeciliğe gösterilen kamusal alaka ve devlet yardımının, gerek Sovyet döneminde, gerekse bağımsızlık döneminde oldukça kuvvetli olduğu görülmektedir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından bu yana fazlaşan bir şekilde müzeler, bilgi sunan, ortak değerler ve kimlikler oluşturan ve tarihi tekrardan yazan kurumlar durumuna gelmeye başlamıştır (Gonen, 2001: 154-155).

Almatı'da "Siyasi Baskı-Sürgün Kurbanları Müzesi", Astana'da Bayterek müzesi gibi milli öneme sahip müzeler Kazakların tarihsel mirasını aktarabilme bakımından önemlidir. Kazakistan Devlet Müzesi'nde, göçebe Kazak kültür unsurlarının kapsamlı bir şekilde sergilendiği yeni kısımların açılması Kazakların gerek maanevi gerek göçebe hayat modeline has folklorik keşifleri ön plana çıkartmıştır. Tarihi teşhir etmekte önemli rol alan açık hava

müzeleri de turistler açısından dikkat çekmektedir. Kazakistan bölgesinde meydana gelen ve çok eski çağlardan bu zamana kadar varlığını devam ettirebilen ve güzel sanatların bir türü olan Petroglifler bunların en önemlilerindendir (Kobeshova, 2013: 79-80).

Petroglif sanatının en ünlü merkezleri, Kazakistan'daki Yedisu bölgesi, Tamgalı, Koksı nehrinin vadisi, şolak, Kundaktas, Anırakay ve Bayan Jurek Dağlarının arasında bulunmaktadır. 1950'lerin sonunda Anırakay dağlarında Tamgalı'ya ait petroglifik boyamalı, benzersiz bir tapınak keşfedilmiştir. Şu ana kadar Yedisu'da petroglif sanatının bulunduğu 50 adet keşfedilmiş anıt vardır. Birkaç bin petroglifi bulunduran bu olağanüstü barınaklarla birlikte, küçük gruplar halinde onlarca ve yüzlerce petroglif de, vadi duvarlarında, tepelerde ve gömütlerde yer almaktadır. Kazakistan'ın Taraz kenti yakınında bulunan XII. Yüzyılda kurulmuş, Karahanlılar dönemine ait "Babacı Hatun Türbesi" turistler tarafından dikkat çekmiş yerlerdendir. Babacı Hatun Türbesi'nin yıldız planlı piramit denebilecek şekildeki çatısının, bir çağ sonra Anadolu mimarlığında aynıları meydana gelmiştir (Nurmuhammedoğlu, 1993: 17).

2.2.5.4. İnanç Turizmi

Turizminin çeşitlerinden biri olan inanç turizminin uygulamalarında da birtakım değişiklikler fakredilmektedir. Her dinin şartları içinde dini seyahatler, değişik biçimde düzenlenmektedir. Bazıları diğerlerine göre daha önemli bir yer bulmakta ve daha çok manevi değer sağladığına inanılmaktadır. Dini turizm genel olarak üç biçimde ortaya çıkmaktadır: (Usta, 2005: 6)

- Hac gezisi olarak; mübarek yerlere yapılan kişisel ya da grup durumundaki ziyaretler
- Belirli dini tarihlerde, önemli dini hadiselerin yıl dönümlerinde gerçekleşen büyük çaplı toplantılar
- Turistik bir gidişat üzerindeki önemli kutsal yerleri ve yapıları, turun süresini dikkate almadan görmek için gerçekleştirilen turlar.

Kazaklar tarihinde, Yesevi, yerel İslam'a etnik ve yerel bir lezzet veren "vurgu" dur. Etrafında yerel halkların ruhsal yaşamının asırlarca etrafında döndüğü görkemli A. Yesevi Mozolesi, bağımsız bir bölgesel Müslüman merkezinden bahsetmeyi mümkün kılar. Türkistan şehri, İslam Dünyası'nın mübarek topraklarından biri olarak bilinmektedir. Günümüzde de pek çok Müminin ziyaret ettiği yerlerden birisidir. Bu şehir sufizm'i öğüt eden ünlü filozof Hoca Ahmet Yesevi çalışmalarından ötürü uluslararası üne kavuşmuştur. O zamanlar,

Türkistan şehri (XII. yy.) Yası ismini taşımaktaydı. Yesevi adı da buradan gelmektedir (Baypakov, 2000: 37).

Ahmet Yesevi Türbesi, Timurİmparatorluğu tarafından oluşturulmuştur. Türk Dünyasında İslam dininin yaygınlaşmasında en tesirli erenlerden olan Hoca Ahmet Yesevi'nin düşünceleri, ilkeleri ve tasavvuftaki yerinin oluşturulması için türbe 1993 yılında Türkiye tarafından yenilenmiştir (Nurmuhammedoğlu, 1993: 6).

Türk Dünyasındaki Müminlerin Hoca Ahmet Yesevi türbesini görmeye gelmesi, Türkistan'da inanç turizminin hareketlendirilmesi için yeni projeleri gündeme getirmiştir (TİKA, 2012).

Almatı bölgesinde Jarkent'te bulunan XIV. yüzyıla ait cami ve Tamgalı tapınağında kriptolar yenilenmektedir. Aynı zamanda Talas mıntıkasında Üç Aral köyünde bulunan XIV. yüzyıla ilişkin cami ve eski Nametbay camisinin olduğu yere yeni cami inşaası yapılmaktadır. Kızılorda mıntıkasında Aytbay camisi ve Kurtarıcı İsa kilisesi yenilenmiştir. Sırderya mıntıkasında Kaljan-Ahun anıtı ve Karmakşı ilçesinde Dede Korkut mimari kompleksi yenilenmektedir (Kobeshova, 2013: 82).

Güney Kazakistan'da "Singıl Bi", Baydibek-Ata ve Domalak-Ana türbelerine restore edilmiştir. Sozak mıntıkasında Iskak-Baba, Sayram mıntıkasında İbrahim-Ata, Karaşaş-Ana, Otırar mıntıkasında Arıstan-Bab türbelerinin tamirâtı sürdürölmektedir. Jambıl mıntıkasında Ayşa-Bibi, Babadja-Hatun, Karahan türbeleri ve Kali Yunus Hamamı'nın onarımı tamamlanmıştır (Kulibayev, 2003).

Mangışlak mıntıkasında bulunan Beket Ata, Çolpan Ata, Çakpak Ata, Seysem Ata, Masat Ata, Karaman Ata, Sultan Apa, Hanga Baba, Kenti Baba, Uştam, Akşora vb. gibi pek çok türbe Müslümanların görmeye gittikleri kutsal topraklardandır (Kobeshova, 2013: 83).

2.2.5.5. Sağlık ve Termal Turizmi

Günümüz çalışma şartları, şehir hayatının yoğunluğu ve karmaşıklığı, doğal üretim ve tüketimden uzaklaşılması, bununla birlikte fabrika işi üretim ve tüketimin fazlalaşması kişilerin psikolojik ve bedensel olarak keyifsizlenmesine sebep olmaktadır. Kişiler bu keyifsizliklerden kurtulmak adına çağdaş hastane ve kliniklerin yanı sıra günümüzde alternatif iyileştirme sistemlerinin uygulandığı merkezleri de seçmektedirler. Bu merkezlerde uygulanan iyileştirmelerde; kaplıca, içme-maden suyu, çamur ve sıcak su kaynaklarından yararlanılmaktadır. İnsanları tedavi etmesi için maden suyun kaynakları, ormanların ve dağların temiz havası, eli açık güneşin ışınları, göllerin ve pınarların canlandırıcı enerjisi yararlıdır. Kazakistan sanatoryumları hengameli ve kalabalık şehirlerden uzak yerlerde

oluşmaktadır. Kazakistan Sanatoryumlarında geleneksel kaplıca tedavisi-klimaterapi ve kımıza dayalı kuvvetlendirici işlemler içeren, yüzyıllarca insan sağlığını iyileştiren geleneksel tıp yöntemleri kullanılır. Yapılan araştırmalar kımızın bedensel ve ruhsal pek çok hastalığın engellenmesinde ve tedavisinde aktif rol oynadığını göstermiştir. Genel anlamda sağlık termal mekanlara bakacak olursak Sariağış tatil alanı, Burabay kaplıcası, Katonkaragay rekreasyon ve sanatoryum mekanları ülke kapsamında en ünlü termal merkezler olarak model gösterilebilir (Selvi, 2008: 154).

- Sariağış Tatil Alanı; Güney Kazakistan mntıkasındakiŞımkent şehrinden 130 km. uzaklıkta yer almaktadır. Sariağış termal kaynakları 1949 yılında petrol kaynağı ararken oluşmuştur. 1100 metre derinliğine kadar sondaj kuyuları açıldığında sıcak maden suyu çıkmıştır. Termal kaynakları rehabilitasyon ve dinlenme imkanlarının yanında pek çok hastalığa şifa vermektedir. Sariağış sanatoryumunda “Aray Deluxe Thermal Resort” oteli, “Oksi Sariağış”, “Sariağış”, “Altın Bulak Sariağış” ve “Jansaya” sanatoryumları hizmet sunmaktadır.
- Burabay Kaplıcası; Orta Kazakistan mntıkasında, Kökşetau şehrine yakın yerde bulunmaktadır. Dağların ortasında bulunan Burabay, Çebaye, çuye, Koturkul göllerinin sahip olduğu şeffaflık yedi metre derinliğe kadar her şeyin görülebilmesini sağlamaktadır. Göller çam ve betula ağaçlarıyla sarılmıştır. Dağların, ormanların ve göllerin bir arada yer alması bu mntıkaya özel mevsimsel ortamlar oluşturulmaktadır. Burabay sanatoryumu mntıkasında çağdaş hayatkompleksleri, yeni tıbbi teknolojilerle teçhiz edilmiş hastanelerin bulunmasının yanında, Burabay tıbbi çaburu ve “May Balık” maden suyu tedaviler arasında iyileştirme oranı en kuvvetli sayılabilir. “Ok Jetpes”, “Çuçinski”, “Zelenıy Bor” sanatoryumları hizmet vermektedir.
- Katonkaragay Rekreasyon ve Sanatoryum Alanı; Doğu Kazakistan’daki Altay dağları mntıkasında bulunmaktadır. Bu dağlarda yüzyıllık sedir, çam, karaçam ve köknar ağaçları toz ağaçları ile bütünleşmektedir. Mntıkada olağanüstügüce sahip sıcak kaynaklar yer almaktadır, bu kaynakları ilk defa Rahman adında bir avcı keşfetmiştir. “Rahman Kaynakları” sanatoryumu yer altından gelen termal radon kaynakları üzerine kurulmuştur. Su sıcaklığı +34-42°C arasındadır. Yürüyüş, ata binme, yazın tekne ve deniz taşıtı gezileri, kışın kayak ve kızak sporu imkânı sunulmaktadır.

Geyik, Katonkaragay mntıkasının kartviziti durumuna gelmiştir; geyiklerin boynuzları tedavi amaçlı yararlanılmaktadır. Bu sebepten boynuz kesim mevsiminde, burayı

Kazakistan mntıkalarından ve yurtdışından gelen ziyaretçiler doldurmaktadır. Geyik boynuzundan edinilen “pantocrin” isimli maddeden ortalama 20-25 tür ilaç yapılmaktadır. Boynuzların asıl kıymeti, mineral tuzlar, enzimler, karmaşık organik bileşikler, vitaminler ve aminoasitlerdir, Katonkaragay geyik çiftliklerinde çok fazla geyik yer almaktadır ve boynuz tedavisi için ziyaretçilere hizmet sunan hastaneler yılın her dönemi etkindir (Kobeshova, 2013: 83-85).

2.2.5.6. Kış Turizmi

Kış Turizmini ilerletme stratejisinde kış sporlarının ve Kazakistan’ın değişik mntıkalarında bulunan turizm merkezlerinin geliştirilmesi faaliyetleri öncelikle sürdürülmektedir. Ülkenin kış turizmi çalışmalarının uluslararası boyutta tanıtımına hız kazandıran önemli hadiselerden biri 2011 yılında Asya Kış olimpiyatlarının Almatı şehrinde tertip edilmiş olmasıdır (Bayhoja, 2007: 54).

Kazakistan’ın Asya Kış Oyunlarına ev sahipliği yapmasının ülke turizmiyle tanıştırma ve olumlu izlenim oluşturma bakımından da önemli etkisi olmuştur. Bu gayeyle hem Almatı, hem de Astana şehirlerinde aynı anda türlü festivaller tertip edilmiştir. Buz heykeli festivali, Voise of Astana-müzik ve dans festivali, sirk, fotoğraf gösterimi, güzel sanatlar festivali, Kazak halkının gelenek ve göreneklerini sunan “Kazak köyü” festivali, spor malzemeleri ve hediyelik eşya panayırı, resim yarışması, “Kar Parsı Parkı”, “Ulu İpek Yolu” sergi festivali bunlar arasında sayılabilir (Kazakistan Respublikasının 2030 jılga deingi damu strategiası)

Medeu buz pateni pisti, “Tabagan”da dağ turizminin ilerletmiş olması, “Akbulak” konumunun alp tatili olarak bilinmesi, “çimbulak” mntıkasının kayak sporu için önemli bir merkezi haline gelmesi, Almatı şehrini dünyanın ünlü kış turizmi sahalarından biri durumuna getirmiştir. Başka turizm mntıkalarına göre Almatı’ya yapılan turizmi ilerletme yatırımlarının payı oldukça artmaktadır. Bu günlerde Doğu Kazakistan için aynı geliştirme projeleri gerçekleştirilmektedir. Doğu Kazakistan mntıkasında en bilinen kayak merkezi “Knyazhiy Gori”dir. Kayak Merkezi, kendine özgü alanda her biri 1 km’den fazla uzun ve birbirinden değişik güçlük düzeyinde 4 doğrultuyasahiptir. Bu niteliği ile her yaştan kış sporları düşkününü kendisine çekmektedir. Ayrıca alanlarda at gezileri ve kar arabasıyla kış safari turları gerçekleştirilmektedir (Kobeshova, 2013: 85-86).

2.2.5.7. Macera Turizmi

Son dönemlerde Dünya turizmindeki yüksek umutlar ve çeşitlilik sunma gereksinimi, Turizm sektörünü daha da güç rekabetçi bir pozisyona getirmiştir. Değişim gereksinimi ve turistlerin farklılaşan isteklerine yanıt verme mecburiyetinden ötürü özel ilgi turizmi

belirlenmiştir. Macera turizmi, sadece aksiyon, adrenalin ve eğlence değil, ciddi anlamda dinlenme amacı barındırmaktadır (Kobeshova, 2013: 87).

Dünyada turistler tarafından bulunulmamış bölgeler gittikçe azalmaktadır. Dünyanın en uzak noktaları; dağ dorukları ve deniz derinlikleri hakiki maceracıların dikkatini çekmektedir. Kazakistan topraklarında da macera turizminin uygulanabilmesi için çok sayıda elverişli yer bulunmaktadır. Kapkara, Köksu, Turgen, Buktırma gibi oluşumunu yüksek ve etkili dağların buzullarından almış süratli ve kuvvetli nehirlerde rafting yapma olanağı yer almaktadır. Turistlerin yeğlemelerine göre adrenalinini en fazla ya da yalnızca etkin bir dinlenme sağlayan rafting turları alternatifleri de sunulmaktadır (Kvartalnov ve Romanov, 2000, 133).

Dağ turizmi, alpinizm, günümüzde ekstrem sporların en beğenilen şekillerinden biridir. Tyan-şan ve Altay dağları, Alatau dağının Küçük Almatı buzluğu, Bogdanoviç buzluğu, Kaskelen ve Şımalgan mıntıkaları dağları bu alanda eşsiz kaynaklardır. Ülkenin görkemli dağlarının zirvelerine seyahat düzenlemeleri devam etmektedir (Erdavletov, 2003: 94).

Kazakistan, macera turizmi alanındaki faaliyetlerine ülke ve kıta haricinde de devam etmektedir. Antarktika'yı bu zamana kadar 10 bin turist ziyarette bulunmuştur ve yapılan tur ücretleri 10-16 bin ABD dolarını bulmaktadır. İngiltere, Yeni Zelanda ve Rusya'nın yanında Kazakistan da bu buzlu muhteşem ana karaya gemiyle gelen ziyaretçiler için üsler oluşturulmuştur (Bayhoja, 2007: 59).

2.2.5.8. Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlem turizmi, doğa turizminin en süratli ilerleyen ve önemliliği gittikçe fazlaşan dallarındandır. Yaban hayatı turizmi ve kuş gözlemciliği, turizm sektörleri açısından çevre insanına en fazla para kazandıran turizm çeşitlerindendir (Akpınar ve Bulut, 2010: 1580).

Bunun nedeni, kuş gözlemcilerinin doğal çevreleri sevmeleri, doğada hasar oluşturan lüks tatil yerlerinden uzak olmaları, mütevazı, tabiatla iç içe ve çevre halkının işlettiği ufak pansiyonları seçmeleri ve Kazakistan gibi doğallığı bozulmamış, kuşlar bakımından zengin, kitle turizminin bulunmadığı yerlere gitmeleridir. Kazakistan topraklarında 500'den fazla kuş türü bilinmektedir. Böylece Kuşgözlemciliği turizminin ilerlemesi için çok fazla bir potansiyel oluşturmaktadır. İngiltere'nin Rutland şehrinde 21-23 Ağustos 2009 tarihleri arasında gerçekleşen ve ortalama 20 bin kişinin katıldığı İngiltere Kuş Gözlem Fuarı'nda Kazakistan da kendi yer açmıştır. Kuş gözlem turizminin dünya kapsamındaki iktisadi

öneminden ötürü resmi katılım ve yer sahibi olmak için büyük bir rekabetin olduğu fuara Kazakistan'ın da iştirak etmesi ülke turizmi bakımından önemli bir gelişmedir (Bekir, 2008: 88).

Ülkenin fuara iştirak etmesinin peşinden Kazakistan'da üreyen ve İngiltere Kraliyet Kuşları Koruma Derneği tarafından uydu vericisi yerleştirilmiş olan üç tane Sürmeli Kızkuşunun birinden bilgi sızdırmıştır. Bunun üzerine Doğa Derneği uzmanları ve Dicle Üniversitesi Biyoloji Bölümü öğretim üyeleri faaliyete geçmiş, yapılan araştırmalar neticesinde 3000'in üzerinde sürmeli kızkuşu Türkiye'nin Ceylanpınar Önemli Doğa Alanında saptanmıştır. Kraliyet Kuşları Koruma Derneği'nden Dr. Rob Sheldon yaptığı açıklamada; Kazakistan ve Türkiye'nin Dünyada sadece 400 adet kaldığı sanılan bu kuşun neslinin sürdürülebilirliği için ne derece önemli olduğunu vurgulayarak, "Artık bir sonraki adım, kuşun Kazakistan'daki üreme ve Türkiye'deki göç noktalarının korunması" olduğunu söyleyerek, bu keşfin ne kadar önem arz ettiğini belirtmiştir. Kazakistan'ın kuzey kesiminde bulunan Sariarka, sulak alanlara sahip doğal koruma mntıkalarını içerir. Burası, kiminin göçmen, kiminin de yok olma riski altındaki çeşitler olmak üzere, 15-16 milyon kuş için bir dinlenme ve beslenme yeridir. UNESCO Dünya Mirası listesinde bulunan mntıkadaki Korgaljin sulak sahası özellikle pembe flamingolar ve pelikanları ile bilinmektedir. Flamingo, Korgaljin Milli Ormanı'nın simgesidir. Çok nadir denk gelen bir kuş çeşidi olan Flamingo, Kazakistan'ın kırmızı kitabına girmiştir. Kuş gözlemciliği turizminin, Kazakistan'da ilerletilmesi için önemli öğelerden biri de Kazak halkının eskiden gelen eğitilmiş kuşlarla avcılık yapma adetidir. Yırtıcı eğitilmiş kuşlar ile avcılık, kuşaktan kuşağa nakledilen heyecan verici, geleneksel bir gösteridir. Kazak kültürüne ilişkin olan kartal'la avlanma biçimini merak eden turistler için Almatı'dan 160 km uzaklıktaki Alma Arasan kanyonunda bu imkanı oluşturmaktadır. Bu mntıkada avcılığa çıkan hemen hemen tüm kuş çeşitleriyle avcılık yapılmaktadır. Alma Arasan kanyonunda milli avcılığın tarihi ile alakalı tüm bilgileri bulunduran "Bürkitşi" müzesi de vardır (Kobeshova, 2013: 87-88).

2.2.5.9. Av Turizmi

Av turizmi özel bir turizm türüdür. Bu, vahşi hayvanları ve kuşları avlamak amacıyla yapılan bir seyahattir. Avlanma ve balıkçılık gibi aktif turizm türleri, "safarı" turları tüm dünyada oldukça popülerdir. Av turizmi turist çekme açısından, ülkeye ekonomi değerinde turizm yeniliği olarak hedeflendirir. (Küçükosmanoğlu ve Beşkardeş, 2006).

Kazakistan, coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve av kaynakları bakımından bu turizmin ilerletilmesi için varlıklı bir potansiyele sahiptir. Av turizmi etkinlikleri, Orman Bakanlığı ve

Milli Parklar açısından her yıl düzenlenen av komisyonu hükümleri istikametinde yapılmaktadır. Sağlıklı ve devamlı bir av turizminin faaliyete geçirilebilmesi için alt yapının bilimsel ve uygulamalı oranlarda geliştirilmesi ve iyileştirilmesi sağlanmaktadır. Turizmin bir parçası olan av turizmi, yurt ekonomisine sezinlenebilir oranda yardımda bulunan önemli mevzular arasındadır. Şafak (2003), araştırmasında; günümüzde pek çok Doğu Avrupa ve bazı Batı Avrupa ülkelerinin yanında Kazakistan'ın da av turizminden büyük ölçüde döviz elde ettiğini saptanmıştır (Şafak, 2003: 133-148).

Kazakistan'da çalışma gösteren turizm ajanslarının yazılımlarını araştırdığımızda avcılık turizminin genel olarak Güney Kazakistan'ın Almatı bölgesinde ve Doğu Kazakistan'ın Altay dağları etrafında geliştiği incelenmektedir. Bununla birlikte, ülke topraklarının pek çok bölümünde av turizmini geliştirilebilmepotansiyeli de yer almaktadır (Kobeshova, 2013: 89).

2.2.5.10.Uzay Turizmi

Kazakistan'da yer alan Baykonur Uzay İstasyonu evrenin ilk uzay üssü pozisyonundadır. Sovyetler Birliği'nin bölünmesinden sonra 90'lı yılların başında Kazakistan hudutlarında kalan uzay istasyonu, 1994 yılında Rusya'ya kiraya verilmiştir. Yıllık kira bedeli olarak 115 milyon dolar tediye eden Rusya, aynı zamanda Kazakistan'a askeri yardım da bulunmaktadır. Uzayda insan yapımı ilk uydu olan insansız Sputnik'in 4 Ekim 1957'de, gök cisimlerinin izlediği yoldaki ilk insan Yuri Gagarin'in bulunduğu Vostok kapsülünün de 12 Nisan 1961'de uzaya çıktığı Kazakistan'daki tarihi SSCB üssü Baykonur, "uzay turistleri" devrini oluşturan ilk ve tek alan olmuştur. Ayrıca Baykonur şehrinde uzay üssü müzesi yer almaktadır. Turist konumunda uzaya uçuş yapmadığı halde uzay istasyonunun havasını almak, kullanılan malzemeleri tanımak ve uzayda yer alan uzay gemilerini seyretmek, astronot kıyafetini giymek, uzaya açılan roket fırlatmalarını seyretmek gibi faaliyetler oluşturmaktadır. 2 Ekim 1991 tarihinde Sovyet Rusya ve Kazakistan arasındaki elbirliği ile Baykonur uzay üssüne kalkan Soyuz TM-13 uzay vasıtasıyla uzaya çıkan Toktar Aubakirov ve 1994 yılından başlayarak 3 uzay uçuşu yapan Talgat Musabaev gibi Milli Kahramanlar da Baykonur'un izlenimini milli bakımdan olumlu etkilemektedirler (Bayhoja, 2007: 65).

2.2.5.11.Kongre Turizmi

Kazakistan'ın iş turizmi bölümlerinden birtakım beklentileri vardır. Bugün ülkede çok fazla yabancıları çeken turizm türü, iş turizmidir. Seyahat acentelerinin hizmetinden yararlanarak ülkeye giriş yapan yabancı turistlerin % 58'nin giriş gayesini iş seyahatleri sağlamaktadır. Kazakistan'da iş turizminin ilerlemesi için bir sürü üstünlükler bulunmaktadır.

Jeopolitik pozisyon, siyasi kararlılık, toplumsal ve ekonomik vaziyet, yabancı yatırım akımı gibi etmenler bu duruma model gösterilebilir (Erdavletov, 2003: 109).

Kongre turizmi daha çok kentsel turizm çeşidini simgelemekte ve kongre regülatörleri de, genel olarak gelişmiş şehirleri seçmektedirler. Bunun sebebi, gelişmiş şehirlerin gerek ulaşım, iletişim, güvenlik gibi altyapı, gerekse yiyecek içecek, eğlence, dinlenme ve toplantı tesisleri gibi üstyapı imkanlarına sahip olmasıdır. Kongre turizmi, ülkenin ekonomik, ticari ve kültürel merkezi olan Almatı ve Astana şehirlerinde süratlice ilerlemektedir. Hatta Kazakistan'ın batısında ve Hazar denizi kıyısında bulunan, verimli petrol ve doğal gaz yedekleri bulunduran Atırau ve Mangıstau mıntıkaları ve özellikle metalürji ve madencilik olmak üzere sanayinin pek çok kolunda esas işletmelerin çalışmagösterdiği Doğu Kazakistan mıntıkası ülkede iş turizminin geliştiğı önemli mıntıkalardır (Akhmetov, 2007: 94).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAZAKİSTAN'DA TURİZM KESİMİ VE TURİZM YÖNÜNDEN TÜRKİSTAN BÖLGESİ

3.1. Türkistan Şehri Hakkında Genel Bilgiler

3.1.1. Türkistan'ın Tarihsel Gelişimi

Kazakistan'ın en güneyindeki kurak bozkırların ortasında bulunan Türkistan şehri, turizm endüstrisinin tarihi için gerçek bir hediyedir. 1500 yıllık bir geçmişi olan bu şehir, bugün Orta Asya'daki en önemli Müslüman hac merkezlerinden biri ve Timur imparatorluğu tarafından inşa edilen şair Sufi Hoca Ahmet Yesevi'nin türbesi büyük bir turistik cazibe merkezi. Genel olarak farklı isimler bünyesinde toplanan büyük sayıda Türk, İslam ve Moğol devletlerinin hudutları farklılaştıkça, Türkistan'ın bilincindeki hudutları temelinden farklılaşmıştır. Bununla birlikte ilk devirlerden günümüze değin uygulanan belli bir Türkistan hudutlarını tanımlamak muhtemeldir (Yalçinkaya, 1997: 27).

Çin varlıklarında ve Çin'in tarih, kültür ve felsefesinde Türkistan'ın Türkçe konuşan kamularının tarihi ve etnografyası olan ve en önceki Türkologlardan biri olarak kabul edilen Biçurin, Türkistan'ı; “Hazar Denizi ile Kuh-ı Nur Dağları arasında bir millet yaşar. Bunlar Türkçe konuşurlar ve İslam dinine inanırlar. Bu insanlar kendilerini Türk olarak takdim ederler ve onların ülkesi Türkistan diye anılır” biçiminde nitelendirilmektedir (Yalçinkaya, 1997: 28).

Barthold ise daha net bir şekilde Türkistan'ı;

“Türkistan, Avrupa-Asya kıtasının batı-merkezi kısmında, büyük bir alanı işgal eden, eskiden beri Turan veya Türkistan denilen memlekettir ki, bu da Türklerin Yurdu demektir. Bu ülke, batıda Ural nehri ve Hazar denizi, doğuda Altay dağı ve Çin hududu yani Doğu Türkistan veya Kaşgar'ın doğu sınırları, güneyde İran ve Afganistan, kuzeyde Tobol, Tomsk vilayetleri (Sibiry) arasındadır...” olarak ifade etmektedir (Yalçinkaya, 1997:29-30).

Türkistan mıntikasının ifade edilmesinde belirtildiği gibi, tespit edilen hudutların değişik tanımı yanı sıra, yüz ölçüm mevzusunda hemen hemen beraberlik mevzubahistir. Türkistan, 5.497.963 kilometrekare büyüklüğündedir. Onun, dünya edebiyatında sadece Türkistan adı ile tanınan batı kısmı (Batı Türkistan) günümüzde Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan; doğu kısmı (Doğu Türkistan), Çin Halk Cumhuriyeti egemenliği

bünyesindeki bugünkü adıyla Sincan-Uygur Muhtar Mıntıkası; Güney Türkistan ise Afgan Türkistan'ı adı bünyesinde Afganistan devleti sınırları ortamında yer almaktadır (Mütercimler, 1993: 34).

Orta Asya'yı bağımsız bir mıntika olarak ilk kez ele alan, Alexander Von Humboldt(1843)'dan bugüne dek yapılan ifadelendirmelerde Rusya; Çarlık döneminde Rusya'nın Coğrafi olmasından daha çok politik derter barındırması mümkün ve en fazla Batı Türkistan'ı gösteren Rusya'nın Orta Asya anlatımı, Çarlık döneminden başlayarak gerçekleşmekte olan, mıntikanın Türk kimliği ile bütünleştirilmesinin önlenmesi politikasının sürekliliği özelliğinde olarak görülmektedir. Aynı biçimde, "Doğu Türkistan" deyimi Çin tarafından katiyen kullanılmamakta, bunun yerine mıntika "Sinkiang" olarak adlandırılmaktadır (Dillon, 2001: 7).

3.1.2. Kültür Turizmi ve Kültür Turizmi Yönünden Türkistan Bölgesi

Kültür bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetler inikat, yani inanç, dil, müzik, gastronomi, dans, zanaat, felsefe, bilim, mimari yapılar, gelenek görenekler, halk oyunları gibi pek çok kültürel etkinliklerin etkileşmesi ile yoğunlaşan kavramdır. Bu değişik kültürleri görüp öğrenmek için düzenlenen seyahat ve konaklamalar "kültür turizmi" olarak isimlendirilmektedir (Turhan, 1994: 45).

Kültür turizminin bir başka ifadesi ise; değişik kültürleri görmek ve bilmekiçin, bulunduğu veya hayatını sürdürdüğü yerden farklı bir yere yapılan seyahat ve konaklamalara kültür turizmi denilmektedir. Önem taşıyan bir alternatif turizm çeşidi olan kültür turizmi, kazanç oluşturuıcı etkisinin haricinde kültürel kıymetlerin saklanması bakımından da üzerinde durulan bir turizm biçimidir(Arınç, 2002: 101).

Turizm kesimlerinde oluşun rekabet, bazı varlıkların azalması veya varyasyona uğraması ve turist tutumları ile beklentilerindeki varyasyonlar alternatif turizm olgusunu meydana getirtmektedir. Devam ettirilebilir ve tüm seneye genişleyebilmeleri bakımından alternatif turizm çeşitleri içinde en kazançlı olanı ve arzu edileni kültür turizmidir. Kültür turizminin isteklendirilebilmesi için ise her şeyden önce, turist taşıyabilecek bir kültürel varlığa gereksinim duymaktadır (Hughes ve Allen, 2005: 175).

Kültür turizmine dâhil olan turistlerin genel yönelmeleri değişik tecrübeler yaşama, farklı kültürler tanıma, yaratıcı çalışmalarda bulunma istekleridir. Kültür turizmi izlemcileri ve gezginleri yalnızca seyirci olarak seyahat etmekten çok, ziyaret ettikleri kültürler ile bağlantı durumunda olmayı, kültürün bir parçasıymış gibi davranma tecrübesini yaşamayı yeğlemektedirler (Boyd, 2001: 211).

Kültür turizmine yönelik yapılan incelemelerde fiziksel kültür unsurlarının (tarihi yapıtlar, dini ortamlar, heykeller v.b.) fiziksel özelliklerinden ötürü değil, tarihsel mazisinden ötürü etkili olduğu saptanmaktadır. Çevreye hürmetli ve özgün tertiplemelerin turistler açısından pozitif etkiler doğurduğu saptanmaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 189).

Kültür turizminin ilerlemesi için, lüzumlu planlamalar yapılarak gerçekleştirilecek olan çalışmalar ile hem bölgede yaşayan insanların yeni iş olanaklarına sahip olabilmesi sağlanabilecek hem de bölgenin sosyo-kültürel ilerlemesine yardımcı bulunacaktır. Kültür turizminin geliştirdiği bölgede, bu kültürel kıymetlerin de muhafaza edilmesi sağlanacaktır. Aynı anda mıntikanın tarihi ve geleneksel kültürü de hareketlenecek ve hayat bulacaktır (Uygur ve Baykan, 2007: 42)Turizmden alınan kazanç zenginliklerin muhafaza edilmesinin fazladan bir varlık da kazandırmış olmaktadır. Böylelikle hem kültürel kıymetler, zenginlikler ve varlıklar muhafaza edilmiş bu varlıklardan ve kıymetlerden kazanç elde edilmiş olunmaktadır (Akgül, 2003: 63).

3.1.3. Hoca Ahmet Yesevi Eserleri

Divan-ı Hikmet Hoca Ahmet Yesevi'nin yazmış olduğu dinsel tasavvufi şiirlerin derlendiği ve aynı zamanda geçiş dönemi yapıtlarından bir tanesidir.Ünlü "Divan-Hikmet" – türkü halkının ortak mirasıdır,ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa aktarıldılar, dürüstlük, adalet, iyi niyet ve sabır için insanları çağırdılar.XII yüzyılda. Türkistan, ünlü Sufi Şeyh'in vaaz çalışmaları ile geniş bir popülerlik kazandı,olağanüstü şair ve filozof Hoca Ahmet Yesevi o zaman şehir İasi olarak biliniyordu.Tarihsel belgeler "Hikmetlerin" birçok kez kopyalandığını, düzenlendiğini ve tamamlandığını göstermektedir. Farklı dönemlerde, bilim adamları dahi şair ve filozofun araştırma ve makalelerini ayırdılar. Bununla birlikte, ne yazık ki, Hoca Ahmet Yesevi'nin mirası hala tam olarak anlaşılmamış ve araştırılmamıştır.Türktoplum arasında kapsamlı bir dünyaya yayılmış ve üzerinde yoğun etki bırakan bir eser olarak nitelendirilmektedir (Tosun, 2008: 6).

H.A. Yesevi meclislerinde eski Türk kültür adetinin tesiriyle olsa gerek kadınlarla ve erkeklerin aynı mecliste anma halkası oluşturdıkları öne sürülmektedir. Bu vaziyet Horasan ulemasının tepkisini alsa da Hoca Ahmet Yesevi'nin bu tepki açısından davranışını farklılaştırmadığı anlaşılmaktadır. Hoca Ahmet Yesevi Türk'lerin kültürel algısını İslam'la bütünleştirmiş Türk İslam kültür sentezini çok iyi harmanlamasıyla başarıya yetiştirdiği anlaşılmaktadır (Hasan, 2008: 77).

Arıstan-Bab, Hoca Ahmet Yesevi'nin öğretmen ve manevi danışmanı olan dini bir mistik ve vaizdir. Timur'a göre, aziz kutsal Arıstan-Bab çarşı üzerine inşa edilecek ve sonra

Hoca Ahmet Yesevi çarşı üzerine bir Türbe inşa edecek. Bu nedenle hacılar önce Arıstan-Bab'ın türbesine, sonra da H.A. Yesevi'nin türbesine gider. Türbe, Otrar ilçesi Otrar kasabası yakınlarında ve Şeriye kasabası yakınlarında, Şımkent şehrine 150 km uzaklıktadır. Mimari anıt bölgedeki başlıca ibadet yerlerinden biridir. 1982'den beri, Arystanbab Türbesi devlet koruması altındadır. Günümüzde, Arıstan-Bab'ın mezar zemini, duvarlardaki alabaster çözeltisinde yanmış tuğlalardan inşa edilmiş büyük bir 35 x 12 m tübesidir. Uzun ana cephesinde her iki tarafta heykel tuğlaları ile süslenmiş kuleler vardır. Depolanan bina 20. yüzyılın ilk on yılında inşa edilmiş, yatay eksenel kompozisyonun çok odalı bir kompleksidir. Türbede Kuran - Ortaçağ hat sanatının harika bir örneğidir. H.A. Yesevi'nin İslam zihniyetinde Peygamber aşkını ön plana çıkarmıştır. Çünkü Kuran'ın somut bir biçimde hayatına uygulaması peygamber uygulamalarında gizli olduğuna dikkat çekilmektedir. Aslında Hoca Ahmet Yesevi'nin dini öğretisi Kuran ve sünnet şavkında esaslandırmakta ve Allah'a samimi bir kul olma çizgisinde yürümeyi amaçlamaktadır. Sosyoloji de sosyal yaşamın bilimidir. Toplumu ortaya çıkaran kişilerin bağlantılarını ortaya çıkaran bir yöntemdir. Sosyolojide birey değil toplum incelenir. Toplum bünyesinde iyi kişilikli ve ya kötü kişilikli insanlar yer alabilir. İslam toplumun bir parçası olan insanın nihai olarak yeniden döneceği Rab'bine karşı mesuliyetlerini anımsatarak bu minvalde ömrünü devam ettirmesini istemektedir. (Sürekli, 2019: 38-43).

H.A. Yesevi'ye eserinin bütün tarikat şartları hakkında bilgi veren uygulamalı bir yapıt olduğunu söyleyebiliriz. Yedi bölümden oluşan yapıtta dervişlerin birinci bölümde (Beceri, Cömertlik, Doğruluk, Dürüstlük, Sağlam inanç, Allah'tan Bekleme ve Düşünmegibi,, ikinci bölümde ise İlim, Bilgelik, Sabır, Rıza, İhlas, Allah'a yakınlık (Kurb) bölümleri yer alır (Tosun, 2016: 71).

3.1.4. UNESCO Himayesinde Olan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi

Timur imparatorluğu zamanında 1389 döneminde Kazakistan'ın güneyinde inşa edilen Hoca Ahmet Yesevi Türbesi, Türkistan Şehri'nde bulunmaktadır. Hoca Ahmet Yesevi babasının vefatının arkasından Yesi'ye yerleşmiş ve Arıstan-Bab isimindeki Türk şeyhten eğitimler almaya başlamıştır. Ahmet Yesevi yapıtlarını Oğuz-Kıpçak Türk dilinde yazan ilk üstün tutulan şairdir. Ahmet Yesevi'nin "Divan-i Hikmet"(Hikmetler kitabı) isimli ahlaki tasavvuf şiirler kitabı halk ağzıyla yazılış biçimiyle çok kıymetlidir. Şiirlerde, İslam'ın esas şartları ve kuralları, öteki dünyada mutluluğu sağlayacak kişisel beğenilerden arınmaya, dış dünyadan vazgeçmeye ve tahammüllü olmaya çağrı vardır. Hümanist olan Ahmet Yesevi insanları eşit, dürüstlük ve iyiliğe buyur etmiştir. Hoca Ahmet Yesevi fikirleri ve öğretileri ile

günümüze kadar yetişebilmiş büyük bir bilgedir. Öyle ki, özellikle Kazaklarda ve Özbeklerde türbeyi görmeyi ikinci bir Kabeyi ziyaret olarak görülmektedir. “Medine’de Muhammed, Türkistan’da Hoca Ahmet” deyişi bile halk arasında bütünleşmiş bir deyiş olmuştur (Yaman, 2005: 29).

Kendisi için inşa edilen türbede günümüze kadar yetişmesi açısından ne ölçüde muvaffakiyetli bir bilgelik yapıtı olduğunu ispat etmektedir. Yapıt Moğolların Anadolu’dan Asya’nın tamamına kadar büyük bir alanda egemenlik oluşturmuş olmasından ötürü birçok kültürün tesirini de üzerinde bulundurmaktadır. Hoca Ahmet Yesevi’nin İslam dünyası üzerindeki tesirinden kaynaklı yapıt Türk-İslam dünyasının müşterek hazinesi olarak görülmektedir. Son olarak yenilemeişlerini Türkiye Cumhuriyeti yüklenmiştir. Yapı UNESCO tarafından da 2002 yılında dünya tarihi eseri olarak kabul görülmüştür. Hoca Ahmet Yesevi Türbesi, yılda bir milyonu aşkın kişi tarafından ziyaret edilmektedir (Nurmuhammedoğlu, 1993: 20).

Büyük Selçuklu Devleti’nin son şöhretli dönemlerinde yaşayan; “Pir-i Türkistan”, “Hace-i Türkistan”, “Hazreti Sultan”, “Sultanu’l-Evliya” ve “Evliyalar Serveri” gibi şanlarla anılan, Anadolu’nun ruhsal fatihi Ahmet Yesevi, Müslüman-Türk tarih, kültür ve uygarlığında etkileri günümüze kadar olaşan ehemmiyetli mutasavvıf, şair, gönül, algı ve düşünce erenidir. Anadolu’da ve Türkler arasında İslamiyet ile Türk dilinin yaratılması ve yaygınlaşmasında büyük bir işlev uygulanmıştır. Türkler arasında İslam’ın geniş kitleler durumunda kabul edilmesi olayında Ahmet Yesevi’nin rolü yüksektir. Ahmet Yesevi, Türkistan’ın kapsamlı bozkırlarında yaşam devam ettiren göçebe halk kitlelerine İslam’ı ve tasavvufu takdim etme yollarını iyi anlamış bir kişidir. XII. yüzyıl Türk kabilelerinin çok iyi anlayacakları yalın bir dille seslenerek halkın kolay öğrenip hemen idrak edebileceği bir vezin ve biçim kullanarak, Orta Asya’da tasavvufi bir halk edebiyatı inşa etmiştir (Akkuş, 1991: 135).

Ahmet Yesevi İslam dinine ışık tutma adıyla tarikat yüklenmiştir ve ona da “Yesevilik Tarikatı” denmektedir. Yesevilik, Adını Nakşibend’iyye tarikatı şeyhi Hace Yusuf elHemedani’nin müritlerinden Hoca Ahmet Yesevi’den alan, İslam’da kadın-erkek eşitliğini yaşatan, Anadolu Aleviliği üstünde oldukça çoketkileri olan, Bektaşî Tarikatı’nın da doyurulduğu tasavvufi yol ve Türk tarikatıdır (Ocak, 1993: 583-587).

Yesevi’ye tarikatı, önce Seyhun nehri havzasında Taşkent ve etrafında bulunduktan sonra, Aral gölünün güneyindeki Harezmi mıntıkasına yayılmış, aynı anda Seyhun ile Ceyhun nehrinin hudutlarını çizdiği Maverâünnahr’de kapsamlı bir kitleye yayılmıştır. Başka taraftan Türkistan’ın kuzeybatı bozkırlarından Kıpçak diyalektinin egemen olduğu İdil-Ural

mıntıkasına yetişen Yesevi'ye tarikatı, Pir-i Türkistan'ın göstergesi ile yola çıkan dervişleri bakımından Horasan, Azerbaycan ve Anadolu ya kadar erişmiştir (Altıntaş, 1993: 607- 610).

Türk dünyasının gelecekteki inancın, dilin ve kültürün yaşantısının ve milli kimliğinin biçimlenmesi bakımından en ehemmiyetli sosyo-dini az görülenlerden birisidir. İslam'ın Türkler arasında yaygınlaşmasına hakikat sağlayan Yesevi ve onunla ilişkili kişilerin bildiri ve aydınlatmaya yönelik mücadeleleri olmuştur. Kendi doğup yetiştiği ve Oğuz Devletinin payitahtı, yani Türk yeryüzünün merkezi olan Yesi'de tarikatını inşa edip İslam'ı gereğince bilmeyen Türklere İslam'ı göstererek onun güçlenmesine hizmet etmişlerdir. Yesevi'nin başlattığı bu Müslümanlaştırma hareketi zaman geçtikçe Orta Asya, Kafkaslar, Anadolu ve Balkanlar'a kadar yayılarak bir bölgeyi oluşturmuştur. Hoca Ahmet Yesevi'nin en mühim özelliklerinden biri Türk dilinin ilerlemesindeki tarihi rolüdür. Zamanında Arapça ve Farsça dillerinin edebiyat dili olmasına ve zatının da bu dilleri çok iyi konuşmasına karşın kendi faaliyetlerinde Türkçe kullanmayı özellikle seçmiştir. Tarihteki en heybetli amacından biri İslam'ı daha bilmeyen veya gereğince ruhunda hazmedememiş olan Türkleri İslam dini ile birleştirmektir (Yılmaz, 1993: 1014).

3.1.5. Türkistan Bölgesinde Tarihi Eserler

Tarihi Kurganlar

Kazak kültürünün asılları tamamıyla Kazakların tarihi gibi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Mazi kendini eski kitabeler, kent harabeleri, minyatür heykellerle anımsanmaktadır. Kazakistan topraklarındaki geçmiş anıtlarının en kapsamlı olanı kurganlardır. Bu sanat yapılar günümüzde bile kırsal ve dağ eteklerinin manzarasını hareketlendirmektedir (Uspanova, 2017: 53).

Issık Kurganı

Issık Kurganı Kazakistan'ın Almatı şehrinin 50 kilometre doğusunda, Issık Nehri kenarında bulunmaktadır. Kurgan Issık Mezarlığı denilen 45 büyük höyükleri de bulunduran 3 kilometrelik bir sahanın içinde yer almaktadır. Bu mezarlıkta bulunan höyükler genel olarak hükümdarların gömüldüğü höyüklerdir. Höyüklerde yer alan mezar odası başka hun höyüklerinde olduğu gibi karaçam ağaçları ile çevrelenmiştir. Höyükler ve gömü odasının iyi bir biçimde planlanmış olması sebebiyle atıkların araştırılması da oldukça kolay bir biçimde yapılabilmektedir. Yapılan kazı çalışmalarında bulunan cesedin üstünde nerden bakılırsa tüm kıyafetlerinin altın ile çevrili olduğu görülmüştür. Mezarda dört bini aşkın da altın ve kıymetli madenlerden yapılmış yapıt meydana çıkartılmıştır (Diyarbakirli, 1973: 294-296).

Mezarlığı kaplayan arkeolojik manzara ilgiye değerlidir. Esik mezarlığı bu mınıtkada tek değildir, kuzey “Alatau” dağlarından “İl” nehrine saçılan dağ ırmakların kıyılarında pek çok mezarlık sahası yer almaktadır. Esik mezarlığından batıya doğru, Talgar nehri kıyılarında ‘Novoalekseev mezarlığı’, Büyük ve Küçük Almatı, Kaskelen ve Kurtı nehirlerinin kıyılarında höyükler bulunmaktadır (Arık, 2008: 18).

Yapılan arkeolojik faaliyetlerden elde geçirilen keşiflere göre bu mınıtkadabüyük bir alanda müşterek bir kültür var olmuştur (Akişev, 1978: 5).

Issık höyükleri’nin ehemmiyeti ise Türk kültürü ve tarihi bakımından mühim keşifler elde edilmesini oluşturmaktadır. Çünkü başka höyükler yağmacılar ve mezar hırsızları açısından zarar oluşturulmuş olmalarına rağmen Issık Höyükleri neredeyse hiç bozulma olmadan bulunmuştur. Höyüklerde yer alan yapıtlar da sanat tarihi bakımından oldukça mühim keşifler olmuştur. Bunun yanı sıra Kazakistan topraklarında hayat sürdürmüş olan ve bugünkü Türklerin ataları sayılan Türk halklarının dilleriyle ilişkili bazı keşifler elde edilmiştir. Önceleri yalnızca göçebe hayat süren ve kültürel yönden varlıklı bir birikime malik olmadığı düşünölen Türklerin Issık Höyükler’inde bulunan keşifler neticesi düşünölenin tersine varlıklı bir kültürel mirasa malik olduğu meydana çıkarılmıştır (Uspanova, 2017: 54).

Esik kurganı harabeleri muhteşem ölçüde muhafaza etmesi açısından tek’tir ve benzersizdir. Öyle ki bu harabeler bilim adamlarına en iyi biçimde reproduksiyon(tıpatıp aynısını yapma, tıpkısını ortaya çıkartma) yapma, ölü gömme seremonisinin (geleneği ve göreneği) resmini çizme, başlıkların, kıyafetlerin ve ayakkabıların estetik şekilde yapılma avantajı ve sayısız süs ürünlerinin bu kıyafetler üzerinde nerede kullanıldığını idrak etme olanağı sağladı. Aynı zamanda harabeler keşfedilmiş ve çok sayıdaki altın ele geçirilmiş sanatsal düzeyini göstermesi açısından olağanüstölüğe varacak ölçüde tek’tir (Arık, 2008: 21).

Altın Adam ölüsünün üzerinde yer alan kuşaktan (bozkır geleneğinde bele takılan kuşak rütbe ifade edilmektedir) mezarda gömölü kişinin hangi kabileye ilişkin olduğu ve hangi konuma ilişkinolduğu idrak edilebilmektedir. Yanında bulunan bıçak ve kılıcı da kuşağı gibi altınla donatılmıştır. Bu da Hunlar ve Göktürkler’de de olduğu gibi Türk kültürlerindendir. Mezarda altın ile donatılmış ok ve yay da yer almıştır ki bu da eski Türk kültürlerinden biridir. Kazaklarda bu kültüre “altın yalattı” olarak isimlendirilmektedir. Mezarda yer alan gümüş kap üzerindeki betimlemeler Kazakistan topraklarında bulunan en eski yazı dili kalıntısıdır (Arık, 2008: 21-23).

Issık Kurganı’nda bulunan yapıtların Hun kültürlerine elverişli olması bu mınıtkada hayat sürenlerin Hunlarla aynı geleneğe malik halklar olduğunu net bir şekildemeydana çıkarmaktadır. Yani Issık Kurganı’nda bulunan ceset eski bir Türke ilişkindir. Bu ceset

üzerinde yapılan araştırmalarda kişinin 18 yaşlarında olduğu ve M.Ö. 5 veya 4. Yüzyılda yaşadığını ifade etmektedir (Diyarbakirli, 1973: 298).

Besşatır Mezarlığı

Saka yıllarından kalma Besşatır Mazarlığı Yedisu'da İli Irmağı'nın üst kısımlarında bulunmaktadır. Ortalama iki kilometrelik bir alan üzerinde 8 ila 70 metre büyüklüklerinde bazılarının yüksekliği 2 metreye ulaşmakta olan 18 höyükler yer almaktadır. Toprağın altında ise Tien Şan camından yapılmış daha komplike yapılarda mezarlar oluşturulmuştur. Kurganların üst kısımları ise ilgi çekici biçimde değişik şekillere maliktir. Bunun sebebi ise üst kısımlarının bölünmüş gibi görünmesidir. Batı cephesinde kuzey güney kanalında 45 taş duvardan ortaya çıkmakta olan bir yapı yer almaktadır. Bilirkişilere göre bu yapı bazı seremoni gayeleri için yapılmış olabilecektir. Taşın yüzeylerinde hayvan figürlerinin yanı sıra av ve gündelik hayattan birtakım anları içeren figürler de bulunmaktadır. Bu kurganların çevresinde ise İngiltere'de yer alan Stonehenge benzeri düşünme, anıt oluşturmak amacıyla kullanılan taşlar ilgi çekmektedir (Çoruhlu, 2016: 188-191)

3.1.6. Türkistan'da İpek Yolun Turizme Katkısı

İpek Yolu, Doğu ve Batının arasında bir bağlayıcı yol ve yollar ağıdır. İpek Yolu Çin, Türk, Hindistan, İran ve Roma arasındaki bir ticaret hattıdır. Tarih süresince İpek yolunda ilk olarak ipek tekstiller olmak üzere, türlü kumaşlar, cam ve çini kaseler, baharat, hayvanlar ve başka zengin mallar o zamanlardaki ticaretin tabanını oluşturmuştur. Bununa birlikte, ilim, mücadeleler, din ve inançların bu yol üstü yerleri üzerinde yaygınlaştığı ifade edilmektedir. Ayrıca İpek Yolu süresince hareketlenen ekonomi yardımıyla şehirler kurulmuş ve uygarlıklar gelişmiştir. Buna günümüzde kendilerine özgü kıymetlerini muhafaza etmiş eski tarihi yapılar, yapıtlar ve kültürler birer kanıttır. İpek Yolu süresince Çin'in yerleşik bir uygarlık olmasından ötürü pek çok buluş ve keşif buradan yeryüzüne yayılmıştır. İpek, bunların arasında yalnızca simgesel bir mahsuldür. Çünkü ipek ticari ve geleneksel faaliyetlerin hareketlenmesine sebep olmuştur. İpeğin meydana gelmesiyle alakalı tarihi bilgilere göre, Çin'de bir zamanlar yalnızcasarayın tüketim niceliklerine göre üretimi yapılmaktaydı. Ancak, halife ailelerinin gittikçe fazlalaşması neticesinde ipeğe duyulan istek artmış, be nedenle ipek üretimindeki kapasitesi gittikçe fazlalaşmıştır (Uhlig, 2000: 24).

Eski Çin'de ipeğin maddi açıdan ilk kullanım üstünlüğü, önce ve sadece imparatorluk ailesine, sonraları da zenginlere ilişkin olmuştur. İpeğin umumi olarak tarihsel ilerlemesine baktığımızda ise, Avrasya medeniyetinin tarih sürecinde toplumsal yaşamın statü sembolünü

barındırdığı bilinmektedir. İpek, Batı için ne kadar kıymetliyse, aynı zamanda Çin için de çok mühimdi ve bu kıymet olgusu Çin efsanelerine denli işlenmiştir (Haussig, 1997: 67-70.).

İpeğin ve ipek dokuma zanaatının bulgusu, insanoğlunun eğilimlerinin bir neticesiydi ki, süslenme ve bu biçimde başka insanların zevk ve beğenilerini kazanma algısına dayanmaktadır. Bu insani algılar neticesinde, ipek ilk girişte Çin topraklarında yer alırken, zaman içerisinde ise Doğu Asya ve Roma arasındaki bütün Antik Dünya’da sosyal statü ile içine alan sınıfının mührünü barındırmakta olan en eski sembollerden biri durumuna gelişmiştir (Uhlig, 2000: 75-79).

Tarihsel incelemelerde İpek Yolu kavramının manası, İpek yolunun ilerlediği çağlardaki ticaretle alakalıdır. Fakat bu Ulu İpek Yolu (The Great Silk Way) kavramındaki “Ulu” ekinin nasıl meydana geldiğine ilişkin bilgiler çok fazla denk gelmese de bu kavramın, Doğu ve Batı ülkeleri arasındaki bağlantı ile kapsamlı bir coğrafyayı birbirine düğümlediğinden ötürü tarihte bulunduğundan söz edilebilir. İpek Yolu kavramı, XIX. yüzyılın bitimine doğru uygulanmaya başlanmıştır. İlk kez İpek Yolu kavramını Çin’in batı coğrafyasını inceleyen Alman coğrafyacı ve jeolog Baron Ferdinand Von Richthofen gerçekleştirmiştir. Baron Ferdinand Von Richthofen, Çin’i ilk kez ifade etmiş ve incelemiş bilim adamı sanına maliktir. Uyguladığı ziyaretleri esnasında ve kaleme aldığı mühim faaliyetinde tüm kanallarıyla “İpek Yolu” tanımını kullanmıştır (Yıldızdağ, 2005: 19).

İpek, Çin tarihinde Han hanlığı döneminde büyük hüküm edinmiştir. Bu dönemde ipek ürünü, yalnızca sanayi alanında kullanılan bir malzeme olmaktan çıkarak iktisadi kıymet kazanmıştır. Fakat ipek, imparatorluğun talimatındaki memur ve görevlilere, imparatorluğa hizmet bedeli olarak çalışanlara mesaipleri ve gayretleri karşılığında tediye kullanılan iktisadi bir araç durumunu almıştır. İpeğin iktisadi kıymet kazanmaya başlamasıyla birlikte bazı tatbikatlar da yürürlüğe girmiştir. Örneğin, altının kıymeti belli şartlar doğrultusunda nasıl ölçülüyorsa, ipeğin de kıymeti o tutumla ölçülmüştür. Bu sebeple, ipeğin Çin’in başka ülkelerle uyguladığı ticari bağlantılarda para, başka bir ifadeyle döviz biçiminde yararlanılması çok zaman almamıştır (Yıldızdağ, 2005: 11).

İpek, tarihi boyunca elde ettiği ekonomik ve iktisadi bakımdan Doğu-Batı dünyası arasındaki bağlantılarda en mühim niteliği barındırmıştır. İpeğin ekonomik öneminin devamlılığını oluşturan en mühim öge, ipek üreticiliğini ortaya koyan her eyalette bu işle faaliyet gösteren ailelerin disiplinli çalışmalarıydı. Her ailenin kız evlatları, anne ve büyük anneleri yılın altı ayı boyunca çalışırlardı. Neredeyse vakitlerinin birçoğunu ipek böceğinin koruması-bakımı, ipeğin işlenmiş ve iktisadi kıymetini hak etmesi için harcadığı işleme

aşamaları, yani ipeğin dağılması, eğrilmesi, dokunması, boyanması, cilalaması gibi prosedürlere ayırmak mecburiyetindedirler (Bekin, 1981:7).

O dönemlerde savunma hattı gayesiyle hudut boyunca “Çin Seddi” inşa edilmiştir. Bu sebep sayesinde, hudut komşularına gönderilen haraçlarda azalma olmuştur. Bölüm bölüm inşa edilen kaleler sur desteğiyle bütünleştirilmiş ve böylelikle, Çinlileri tedirgin eden göçler de son bulmuştur. Böylelikle, Çin Seddi yüksek ölçüde parayla ve insan gücüyle yapılmıştır. Ancak ipeğin dış çevreye satışı yöntemiyle elde edilen paralar ile Batı dünyasından gösterişli mallar da satın alınmıştır. Batı dünyasından alınan gösterişli mallar, imparatorluk sarayının gereksinimine yönelikti, bu sebeple çok küçük bir topluluğun mutluluğunu oluşturmaktaydı. İktisadi yapı ve politikada ulaşılan bu radde, Çin halkının büyük bölümüne fayda sağlamamaktaydı. Çin topraklarında çok az üretilen pamuğun ithali yerine inci, mercan, kehribar, yakut ve türkuaz gibi kıymetli taşlar ve mücevherat gibi lüks kullanım malları Çin’e ithal edilmekteydi (Yıldızdağ, 2005: 12).

Turizm politikası terimi devletler, siyasetçiler, ekonomi ve turizm müteşebbisleri açısından sürekli kullanılan bir terimdir. Turizm politikası terimi ile turizmin ilerlemesine yönelik çalışmalar ve gayretler anlaşılmaktadır. Fakat bu çalışma ve gayretlere yön kazandıracak olan iktisat biliminin ve iktisat politikasının bir kolu olarak da nitelendirilebilmektedir (Demirkol, Oktay, 2004: 6).

Turizm politikası gelişen ve farklılaşan turizm zihniyeti istikametinde yeni kavramlar, kapsamalar ve amaçlar edinmiştir. Politikanın hareketli öz yapısı; turizm sektörünün ülkenin şartlarından somutlanmasını ve şartlar farklılaştıkça değişen bilgilere göre, tekliflerin ve tedbirlerin farklılaşacağını, böylelikle uygulamalara şuurlu bir esnekliğin kazandırılmasını ifade eder (Olalı, Timur, 1998: 30).

Böylece turizm politikasından idrak edilen, kamu yönetiminin turizm sahasına endirekt ve bilvasıta olarak yaptığı her türlü karışmadır. Başka bir ifadeyle turizm politikası, teşkilatlanmış cemiyetlerde, özellikle devlet açısından turistik ilerlemenin gelişme durumu bilinçli bir şekilde karışmaktır (Demirkol, Oktay, 2004: 6).

Kazakistan turizminde İpek Yolunun ehemmiyeti ise, İpek Yolunun insanlık tarihindeki Avrupa ve Asya’yı birbirine bağlayan kıtalararası ticaret yöntemlerinden biri olmasıdır. Ayrıca, günümüzde İpek Yolu, bu ciddi rolünü turizm sektörüne etkilemiştir. Son yıllarda Dünya Turizm Örgütü (DTÖ) tarafından İpek Yolu istikametinde süresince turizmin gelişimi ve takdim edilmesi için pek çok çalışma gerçekleştirilmiştir. Turizm sektörü günümüzde başka bir sıra sektörün ve endüstrinin gelişimine de yardımda bulunduğu için, bu proje pek çok ülke ve uluslararası kuruluşlar tarafından yardım edilmiştir. DTÖ 12. Genel

Kurul Oturumu, “Yeni Binyıl İçin Dünya Mirasının Korunması” hükmünü kabul etmiştir. Katılımcılar, uluslararası turizmin, geleneksel kıymetlerin mütakabil zenginleşmesi ve yaygınlaşması, uygarlıklar arası anlaşma teşviki mevzusunda kuvvetli bir etmen olduğunu dile getirmiştir (Mirzayev, 2005: 98).

Dünyadaki tüm anakaralarda binlerce gelişmiş turizm yöntemleri vardır. Bunun içinde Büyük İpek Yolu, 12.800 km uzunluğuyla dünyanın en ayrıntılı ve en çekici yollarından biridir. Geçmiş yüzyıllarda ziyaret eden tüccarlar, misyonerler ve coğrafyacıların yolculuklarına artık turistler de yönlendirilmişlerdir (Mirzayev, 2005: 304).

İpek Yolu süresince tertip edilen yol sistemleri sebebiyle, insanlığın global mirasa ulaşımı, coğrafi mntıkalarla kısıtlanmaksızın büyük oranda sağlanmıştır. DTÖ Genel Kurulu Oturumu katılımcılarına göre, Büyük İpek Yolu, başka yöntemlerden değişik olan, bir sıra niteliklerinden ötürü turistik ürün olarak benzersiz bir turizm okazyonu temsil etmektedir. Örneğin, klasik bir tur seyahati genelde bir ülkeye tertip edilmektedir ve o ülkeyi gezme fırsatı vermektedir. “İpek Yolu Projesinde” ise ülkeler arası tur sırasında, turistin bir sıra ülkeleri seyahati, o ülkelerin antik geleneği ve bugünkü hayat stili ile alakalı daha fazla bilgi edinme ve imaj kazanmasından söz edilmektedir (Gilek, 2005: 22-23).

1994 yılında Özbekistan’ın Semerkand şehrinde tertip edilen DTÖ’nün “Büyük İpek Yolu Turizmi” projesinin ilk Uluslararası Seansında 19 katılımcı ülke bakımından “İpek Yolu Turizmi Boyunca Semerkand Deklarasyonu” onaylanmıştır. Aynı zamanda projede bulunan kamu ve özel kuruluşlar açısından kullanılmak üzere tek bir müşterek logo kabul edilmiştir (Mirzayev, 2005: 98).

Toplantı esnasında “İpek Yolu Turizmi” projesine dahil olacak ülkeler ve turizm ilerlemesine bağlı rolleri belirlenmiştir. Bunun için ülkelere göre üç bölge alanı belirlenmiştir. İlk bölge, turizm için hudutlarını açmaya başlayan ve buna elverişli bağımsız dış politikasını hazırlamakta olan Orta Asya ülkelerini barındırmaktadır. DTÖ faaliyetleri, bu ülkelerde eylem planları ve hudut kapısı prosedürlerinin basitleştirilmesi için mevzuat oluşturma ve turizm eğitimi ile alakalı destekçi olmayı hedeflemektedir (Mirzayev, 2005: 98).

İkinci bölge, turizmde yeterince tecrübeye malik Çin, Hindistan, Pakistan, İran ve Türkiye’yi kapsamaktadır. DTÖ yardımı ile bu ülkelerdeki var olan kapasitenin daha da geliştirilerek proje elbirliğinin ilerletilmesi amaçlanmaktadır (Mirzayev, 2005: 100).

Üçüncü bölge ise Büyük İpek Yolu’nu bütünleyici noktalar olan, Japonya, Kore Yarımadası, Asya-Pasifik mntıkası, Arap ve Avrupa ülkelerini çevrelemektedir. Bu mntıka başlıca turistik pazarın yer aldığı sahalardır. DTÖ’nün esas hedefi bu mntıkada İpek Yolu

kollarının hareketlenmesi için tüm olanakları tamamlamak ve önceki saptanan iki mıntıka ile ilişki kurarak, turizm alanında elbirliği yapmaktır (Zade, 2000: 41-43).

DTÖ, “Devlet Sınırlarına Rağmen İşbirliği ve Ortak Çalışmalar” savsözüyle kıtalararası bir bütünleşme geliştirmeyi amaçlamıştır. Böylelikle, turizm potansiyeli oluşturan, ancak şimdiye kadar çalışma dışı kalan varlıklar mühim bir tümleşik turizm ürünü durumuna gelmiştir. Bu çalışma oldukça karmaşık ve tazedir. Bu görevde dinlenme ve seyahat işletmeleri, yerel idareler içinde olmak üzere turizm sanayisinin türlü sektörlerini barındırması gerekmektedir. Lüzumlu müşterek faaliyetlerde meydana çıkabilecek her türlü sorunu aşmak için öncelikle milli seyahat işletmelerinin ayrıntılı pazarlama stratejileri ile alakalı mesuliyetleri üstlenmeleri gerekmektedir (Ablayeva, 2013: 91).

İpek Yolu Projesinin süratli bir biçimde ilerlemesini sağlayan ciddi öğelerden biri, İpek Yolu istikametinde yer alan tüm ülkelerin turizm sektörünü ilerletmek için arzulu olmaları ve yeterli şekilde çalışmaya başlamalarıdır. Kazakistan topraklarından geçen İpek Yolu, Otrar, Sayram, Sıganak, Sayran, Sozak, Türkistan, Taraz, Şımkent şehirlerinden uzanmıştır. Bu şehirlerin yalnızca ticari merkezi olarak durmayıp bilim ve gelenek merkezi de olduğuna ilişkin tarihi, arkeolojik ve mimari yapıtlardan yer alan deliller bulundurmaktadır (Ablayeva, 2013: 92).

Kazakistan topraklarında yer alan, İpek Yolu istikametinde ciddi rolü üstlenen şehirlerden biri de Jarkent şehridir. M.Ö. 330-327 yıllarında Makedonyalı İskender, Sırderya nehrine ulaştıktan sonra yeni şehirler kurmuştur. Selefki hakanlarından Antiochos (M.Ö. 282-261) Sırderya'nın kuzeyinde Antiochie şehrini inşa etmiştir. Destanlara göre Oğuz Han'ın kurduğu, Karahanlılar döneminde de ehemmiyetini muhafaza eden Yenikent (Yengi kent, Yangı kent) bir dönem başşehir olmuştur (Moldabayeva, 2005: 7).

3.1.7. Kazakistan Turizminde Türkistan'ın rolü

Turizm dünyada döviz oluşturan sağlam bir kazanç kaynağı ve iş alanı sağlayan iktisadi bir sektördür. Turizmde iş bulma olanağı, başka sektörlerle göre daha fazladır. Turizm sanayisinin oluşturduğu iş alanları özellikle küçük ve orta boy ölçekli işletmeleri barındırmaktadır. Ülkelerin gelişmemiş mıntıkalarında turizm sanayisi kırsal kalkınmayı süratlendirmekte ve altyapının bütünlenmesine ya da yenilenmesine sebep olmaktadır. Ayrıca turizm sanayisi devletlere her yıl yüzlerce milyon ABD doları vergi kazancı sağlamaktadır. Zor rekabet şartları bünyesinde; tüm dünya ülkeleri daha çok turist taşımak ve turizm kazançlarını daha çok fazlalaştırmak için, turizm potansiyellerini turistik istek durumuna getirme gayreti içindedir (Ertuğral, 2005: 136).

SSCB dağıldıktan sonra özgürlüğünü duyuran ülkeler içinde Kazakistan, eski SSCB’de ikinci, Orta Asya ülkeleri arasında en büyük iktisada maliktir. 1990’lı yıllarda ülkenin turizm sektörü, başka iktisadi sahalar gibi dışa yoğunlaşmıştır. Kazakistan’ın dışa yoğunlaşmasıyla kurulmaya başlanılan konaklama işletmeleri, oluşturulan seyahat işletmeleri ile başkaturizm işletmeleri; SSCB döneminde kapalı olan turizm sektörünün gözünü açmış, iç ve dış turizme hizmet oluşturan bir turizm sektörünün sağlanmasını süratlendirmiştir (Mukhitdinova, 2009: 27).

SSCB’de turizm devlet açısından yardım edilmesine karşın, politik niteliklerinden ötürü ekonomik açıdan ciddi bir sanayi olarak algılanmamıştır. Devlet yardımının önceliği uluslararası turizmin ideolojik (komünist fikirlerin propagandası) tarafına ve iç turizmin toplumsal (sağlık rehabilitasyonu ve kuvvetlendirme) tarafına verilmiştir (Doljenko, 1988: 14).

SSCB döneminde uluslararası turizm faaliyetlerinde büyük gelişme, 1950-1960’lı yıllarda oluşan Kruşçev reformları esnasında uygulanmıştır. SSCB’nin dövize olan gereksinimi Doğu ile Batı arasındaki politik ortamı az da olsa yatıştırmış ve Sovyetler etraftan gelebilecek turistleri seçici biçimde onay vermeye başlamıştır. 1975 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Helsinki Sözleşmesine onay verildikten sonra, uluslararası bağlantıların ilerlemesi için SSCB iki yönlü bir yöntem gerçekleştirmeye başlamıştır. Buna karşın, turizm ekonomide ümit edilen yerini alamamıştır. Bunun esas sebebi, SSCB’den yurt dışına seyahat hürriyetinin ve yabancı seyahatçilerin ülke içindeki ziyaretlerinin sınırlı olmasıdır. Tek pozitif ilerleme daha çok turistlerin ülkeye gelmesine izin verilmesidir. Turist girişine onay verilmesinin neticesinde gelen turist sayısında fazlalaşma olmuştur. 1956 yılında gelen turist sayısı 500 bin iken, 1990 yılında 7 milyonun üstüne yükselmiştir. Ziyaretçilerin 1972 yılında %62’sini, 1988 yılında %67’sini Doğu Bloğu ülkeleri sağlamıştır. Bunun neticesi olarak, gereksinim duyulan döviz sağlanamamıştır (Tanıl, 1992: 47-49).

3.1.8. Türkistan’ın Ekonomi Potansiyeli

Kazakistan doğal kaynak bakımından yeryüzünün en varlıklı ülkelerinden birisidir. Hidrokarbon kaynakları açısından eski SSCB ülkeleri arasında Rusya’dan sonra ikinci olarak bulunan Kazakistan bu niteliği sebebiyle yeryüzü enerji piyasasının başlıca aktörlerinden birisi pozisyonundadır (DEİK, 2012: 4).

Kapsamlı petrol ve doğalgaz yataklarının beraberinde pek çok çeşit maden ve metal varlıklarına malik olan ülke, tarım ve hayvan yetiştiriciliği açısından da büyük potansiyele maliktir (Bulut, 2015: 57). Hatta ülkede metal bilimi, ağır endüstri için lüzumlu makine ve

makine ekipmanı, petrokimya, tarımsal malları işleme ve tekstil sahasında gelişmiş bir endüstri alt yapısı vardır. Sovyet tipi tasarlı iktisattan serbest piyasa iktisadına geçiş kademesinde Sovyetler Birliği'nin eski cumhuriyetleri gibi Kazakistan'da türlü iktisadi güçlüklerle karşılaşmıştır. Hemen özgürlüğün ilk zamanlarından başlayarak Sovyetler Birliği'nin uzun zaman alan merkezi planlı ve dışa kapalı modelinden vazgeçerek, Batı tipi Pazar düzeneğinin egemen olduğu dışa açık bir modele geçmeye çalışmıştır. Hatta geçiş zamanının başlangıç safhasında, üretimde ve insanların hayat standartlarında birden bire azalma yaşanmıştır (Güngör, 2016: 511).

1990'lı yılların başlarından başlayarak sosyo-ekonomik buhrandan sıyrılmak için Kazakistan'da çok taraflı bir ekonomiyi oluşturma ve serbest pazara geçme yönünde uygulanan reformlar Kazakistan'ın global yatırımcılar bakımından çekici bir yatırım sahası olarak görülmeye başlamasını ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bünyesinde ilk dizilere yükselmesini sağlamıştır. Bunu izleyen proseste Kazakistan Avrupa ülkeleri ve ABD tarafından BDT içinde tek 'piyasa ekonomisi' olarak isimlendirilmeye başlamış ve uluslararası yatırım araştırma kuruluşları (Moody's gibi) açısından yine BDT ülkeleri arasında en büyük derecede alakaya kavuşmuştur. Böylelikle Kazakistan'ın 90'lı yılların aralarında uğradığı buhran ortadan kalkmıştır (Dikkaya ve Bora, 2006: 111).

Uygulanan reformların muvaffakiyetle neticelenmesi, 2001 yılında Kazakistan'ı BDT ülkelerinde ilk Pazar ekonomisine malik ülke pozisyonuna getirmiştir (Aizhan ve Diana, 2013: 24).

Ekonomide oluşturulan katma değerın yüksek bir kısmı enerji sektöründen sağlanmaktadır. Petrol üretimi ülkenin batısındaki Hazar Denizi'ne yakın mıntıkalarda derinleşmiştir. Ağır endüstri sektörü ülkenin kuzeyinde pozisyonunu almış olup, bu mıntıkada nüfusun bir çoğunu Ruslar sağlamaktadır. Eski kolektif çiftliklerde oluşturulan hububat üretiminin ciddi bir çoğunluğu da ülkenin kuzeyinde oluşmaktadır. Ülkenin güneyinde de bir miktar petrol yer almakla beraber bu mıntıkada daha çok ziraat alanında üretim oluşturulmaktadır (Dukembayeva, 2011: 157).

Hatta Kazakistan'ın global finans buhranının tesiriyle 1 Mart 2009 tarihinde sabit kur yönteminden dalgalı kur yöntemine transfer edilmesiyle para birimi olan Tenge değeri düşürülmüş ve 2008 yılındaki yaklaşık değerine oranla ortalama % 20 değeri düşmüş ve ortalama olarak 1 ABD Doları'nın 150 Tenge'ye denk olduğu kurdan faaliyet görmeye başlamıştır (Konca, 2012: 7).

Görüldüğü üzere global finans buhranı sonrası dünyada yeniden kuvvetlenmeye başlayan ABD Dolar'ı 2009 yılından başlayarak Tenge karşısında da kıymet edinmiş ve bu

artış son 8 yıl itibariyle iki katından daha çok bir raddeye yetişmiştir. Günümüzde 17.6 milyon nüfusa malik Kazakistan'da GSYİH 128.1 milyar Amerikan dolarıdır. 2016 yılında büyüme oranı % 1.2 olan ülkede yine aynı yıl ihracat 36.8 milyar Amerikan doları, ithalat ise 25.2 milyar Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına GSYİH'da 7138 Amerikan doları ile incelediğimiz beş Türk Cumhuriyeti içinde en yüksek kişi başına GSYİH'ya malik ülkedir (Sarıalioğlu,2017 :46).

SONUÇ

Kazakistan, Ural Dağları'nın güneyinde, Avrasya'nın tam merkezinde yer almaktadır. Burada, alışılmadık bir şekilde, antik ve modernite, doğu gelenekleri ve batı modernizm birbiriyle iç içe geçmiş. Sınırsız güney bozkırları, dağları ve gölleri, Büyük İpek Yolu ve Baikonur kozmodromu - hepsi Kazakistan.Kazakistan'da turizm gelişmekte olan bir sektördür.Bugün ülke, turistlere seyahat için çeşitli seçenekler sunuyor: ülke çapında eğitim turları, etnik ve eko-turların yanı sıra tedavi, avcılık, balıkçılık ve dağcılık.Kazakistan'ın eski Sovyet cumhuriyetlerinin en büyüğü - aynı zamanda doğal kaynaklar bakımından zengin, dünyanın en büyük dokuzuncu ülkesi. Bağımsızlıktan bu yana, ülkenin gelişimi sığrama ve sınırlamadır. Sadece bunu görmek için modern Astana'ya bakın. Aynı zamanda, uzak bölgelerde, gezginler Kazakistan'ın el değmemiş doğasını keşfedebilir: çöller, antik kentler, güzel, neredeyse dağlık manzaralar. Turizmin ulaşabileceği sınırsız ekonomik boyut ve diğer elementleriyle birlikte etkileyebileceği alanların genişliği ve bu alanlar üzerindeki önemli gücü turizmi günümüzün en önemli sektörlerinden biri haline getirmiştir. Gelişmekte olan ülkeler şu an için daha çok turizmin ekonomik kalkınmaları üzerindeki olumlu etkisiyle ilgilenmekteyken turizmin önemini çok daha önceleri farketmiş olan ve turizm sektöründe epeyce yol katetmiş olan gelişmiş ülkeler turizmin ekonomik gücünün yanında politik ve kültürel gücüyle de ilgilenmektedirler. Amaç turizmin ister ekonomik ister kültürel veya politik gücünden faydalanmak olsun, ülke, bölge veya yöreler kendilerine yönelik talebi arttırabilmek ve bu alanda yarıştıkları ülke veya bölgelere karşı üstünlük sağlayabilmek için politikalar ve stratejiler geliştirmek ve belirlenen stratejileri kesintisiz uygulamaları gerekmektedir. Turizmde yeni destinasyonların ve yeni ürünlerin ortaya çıkması özellikle uluslararası turizmdeki rekabetin artmasına neden olmaktadır. Uluslararası turizmdeki rekabet ile başedebilmek için ülkelerin yeni ürün stratejisi geliştirmesi, doğrudan ülke içerisinde bulunan bölgelerdeki turizmi etkilemektedir. Bu nedenle bölgeler kendilerine yönelik talebi arttırabilmek için hem değişkenlik gösterebilen turist profiline uygun turistik ihtiyaçları karşılamak hem de uluslararası turizmdeki rekabet sonucu ortaya çıkan yeni ürünler açısından kendi bölgelerinin geri kalmaması için ürün çeşitlendirme ve farklılaştırma yolunda hızla çalışmalıdırlar.

Kazakistan, turizmin gücünü farkedenden ve hızla bundan yararlanmak için yakın bir zamanda çalışmalara başlayan gelişmekte olan bir ülkedir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde sadece sosyal turizm altında SSCB'nin yönettiği Sovyet vatandaşlarının dinlenme, başka yerlere seyahat etme, rehabilitasyon, tarihi ve kültürel tesisleri ziyaret etme

ve kültürel kalıtları seyretme turizmi gerçekleşmiştir. Bu sebeple Sovyetler döneminde turizm çok sınırlı olmuştur. Kazakistan turizmin önemini farketmiş olmasına rağmen bağımsızlığının hemen arkasından bu konu ile ilgilenememiştir. Ancak 2006 yılında bu sektörün gelişimini sağlamak amacıyla Turizm ve Spor Bakanlığını kurarak çalışmalara başlamıştır. Kazakistan sahip olduğu büyük turistik potansiyele karşın dünya genelinde turizmden aldığı pay yok denecek kadar azdır. Bunun en önemli sebebi turizmdeki atılımlara başlamakta çok geç kalmasıdır. Uluslararası turizmdeki potansiyelini henüz işletememiş olan Kazakistan'da canlı olan turizm sektörü iç turizmdir. Kazakistan'daki iç turizmin en hareketli olduğu yerler Almatı ve etrafı, Astana ve Güney Kazakistan Vilayeti'dir. Burabay da sahip olduğu potansiyeli fark ederek Kazakistan'ın iç turizmden hakettiği payı almaya çalışan ve bu yolda hızla gelişmek için çalışmaları yapan bir bölgedir. Kazakistan'ın turizmi için yapılacak olan kalkınma planlarının önümüzdeki en büyük engel turizm ile ilgili kapsamlı istatistiksel bilgilerin bulunmamasıdır.

Günümüzde turizm sektörüne yeni destinasyonların ve ürünlerin sayısının çoğalması ile birlikte, turizmden daha fazla pay almak isteyen ülke ya da destinasyonlar arasındaki rekabeti arttırmaktadır. Bu rekabet ortamında, günümüz talep koşullarına uygun olarak mevcut turistik ürünlerini farklılaştırabilen ve yeni ürünler geliştirebilen ülke ya da bölgeler turizm piyasasından daha fazla pay alabileceklerdir. Bu nedenle Burabay'ın doğa güzellikleri korunacak şekilde, sahip olduğu potansiyele uygun yeni turistik ürünler geliştirerek turizm piyasasına arz etmelidir. Günümüzde manevi şehri ziyaret etmek için 1 milyondan fazla insan geliyor, yaklaşık 160 bin yabancı, bu rakam artacaktır. Bölgenin turizm potansiyelinin tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için, Türkistan, uluslararası havaalanı ve Türkistan-Shymkent, Turkestan-Taşkent hızlı trenlerinde hızlı trenler açılması planlanmaktadır. Komşu ülkelerle turist bağlarını güçlendirmek için uluslararası bir otobüs terminali inşa edilmesi planlanmaktadır. 2018'in ilk çeyreğinde, Türkistanlı ziyaretçi sayısı % 57,2 artarak 375 869'a ulaştı. Eski Türkistan'ın tarihi bölümünün modernizasyonu hakkında proje gerçekleştirildi. Proje, H.A. Yesevi yakınındaki Türbesi'nin yeniden inşasına yöneliktir. "Eski Türkistan" projesinin ana fikrini uygulamak için iki seçenek sunulmuştur. Bunlardan ilki, Türkistan üye devletlerinin kültürel merkezlerinin proje önerilerini belirli bir tarihi biçimde almak, kendi mimari tarzlarını oluşturmak ve tesislerini yerleştirmektir. İkinci seçenek, Türkçe konuşan ülkelerin yatırımlarına ek olarak, yerli ve diğer yatırımcıların katılımını da içeriyor. Gelecekte, Türkistan, Kazakistan'ın en önemli şehirlerini biri olarak Semerkand, Buhara, Hiva gibi şehirlerle ve Kazakistan'ın bir turizm merkezi olarak bölge ile rekabet edilecektir. UNESCO'nun Korunan alandaki binaların, Hoca Ahmed Yesevi'nin Türbesi'nin

yüksekliğini aşmayacağına dikkat çekmek gerekir. Her yerde türbenin görünür olması gerekir. Binalar ve barınaklar da Orta Asya tarzında inşa edilmiş, Kazak mimarisi ve süs eşyaları kullanılacaktır. Bölge başkanı daha önce uluslararası düzeyde bir Yesevi müzesi inşa etmeyi planladığını söyledi. Bu müzenin dünya turistlerinden harika bir ilgi ve tarih merkezi olması beklenmektedir. Ayrıca her bölge ve şehir, Türkistan'a bir form verecek. Finans, yatırım ve yatırımcılar yakında bilinecek. Asıl mesele, Türkistan'a yatırım yapmak isteyen çok sayıda şirket olması.

KAYNAKÇA

- Ablayeva, A. (2013). *Kazakistan Turizminde İpek Yolu'nun Yeri Ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, İstanbul.
- Adenova, A. (2013). “*Uluslararası Turizm Fuarlarının Kazakistan Turizmine Etkileri*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aizhan, K. ve Diana, M. (2013). “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Ekonomik Gelişme: Kazakistan Örneği”, *Ege Strategic Research Journal*, IV(II).
- Akesen, A. (2009). “Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımında Eko Turizmin İşlevsel Önemi”, 10. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, 21-24 Ekim, Mersin, Detay Yay, Ankara.
- Akgül, A. (2003). “*Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias Geyre Örneği*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Akhmetov, A. (2007). “*Almatı'nın Kongre Turizm Arz Potansiyeli ve Şehrin Kongre Destinasyonu Seçim Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akişev, K. (1978). “*Kurgan Issık, Kazakistan Sakalarının Sanatı*”, Iskustvo Yayınları, Moskova.
- Akkuş, M. (1991). “*Tasavvufun Anadolu'ya Girişi ve İslamlaştırmada Rolü*”, Seha Neşriyat, İstanbul.
- Akpınar, E. ve Bulut, Y. (2010). “Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları”, *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 20-22 Mayıs, Cilt 4.
- Alieva, J. (2004). “*Kazakistan'da turizmin temeli*”, Kazakistan turizm derneği yayınları, Almatı
- Altıntaş, H. (1993). “Ahmed Yesevi Düşüncesinin Kurani Kaynakları”, *Türk Dili Dergisi* (504): 607-610.
- Arık, M. (2008). “*Esik Kurganı, Buluntuları ve Kültür Tarihi, Açısından Değerlendirilmesi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arınç, P. C. (2002). “*Selçuk'ta Kültür Turizmi*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

- Aykin, S. M. (2001). *Avrupa Birliği'nin Turizm Politikası ve Türkiye'ye Yönelik Talep Analizi*, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edebilirlik*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Barutçugil, İ. S. (1984). *Turizm İşletmeciliği*, 2. baskı, Uludağ Basımevi, Bursa.
- Baypakov, K. (2000). *Türkistan, Almatı*, Ayna Yayını.
- Bekin, A. R. (1981). *İpek Yolu*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Boyd, S. (2001). "Cultural And Heritage Tourism In Canada: Opportunities, Principles And Challenges". *Tourism and Hospitality Research*. 3: 211-233.
- Boz, C. (2006). *Dünya'da Turizm Endüstrisinde İstihdam Ve Çalışma Şartları*, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Yönetim Ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Bulut, E. (2005). Türk Turizminin Dünya'daki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosuna Etkisi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3).
- Bulut, R. (Aralık 2015). "Türkiye - Kazakistan Ekonomik İlişkileri", *Göller Bölgesi Ekonomi ve Kültür Dergisi*, "Ayrıntı", XXXIII: 55-59.
- Candela, G. ve Figini, P. (2014). *The Economics of Tourism Destinations*. Berlin: Springer Berlin.
- Çoruhlu, Y. (2016). "Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar", Ötüken Neşriyat. İstanbul.
- DEİK, (2012). "Kazakistan Ülke Raporu", *Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu*.
- Demirkol, Ş. ve Oktay, K. (2004). *Turizm Politikalarına Alternatif Yaklaşımlar*, Sakarya Kitapevi, Sakarya.
- Dikkaya, M. ve Bora, A. (2006). "Çağdaş Kazakistan'ın Ekonomi Politikası ve Türkiye'nin Yeri", *OAKA (USAK)*, I(II).
- Dillon, M. (2001). *Sinkiang (Doğu Türkistan): Çin Orta Asya'sında Etnik Ayrımcılık ve Kontrol*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul.
- Dinler, Z. (1995). *İktisada Giriş*, Ekin Yayınları, Bursa.
- Diyarbakirli, N. (1973), "Kazakistan'da Bulunan Esik Kurganı", Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, 3.baskı, Çizgi Kitabevi Yayıncılık, Konya.
- Doljenko, G. P. (1988), *İstoriya Turizma v Dorevoluytsionnoy Rossii i SSSR*, Rostov-na-Donu.
- Doljenko, G. P. (1988). *Çarlık Rusya ve SSCB'de Turizmin Tarihi Seyri*, Rostov-na-Donu.

- Dukambayeva, A. (2011). “*Enerji Politikaları Bağlamında Kalkınma Perspektifinden Türkiye-Kazakistan Ekonomik İlişkileri*”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, S.B.E..
- Emel, A. (2008). *Dünden Bugüne İpek Yolu: Beklentiler ve Gerçekler*, Ötüken Neşriyat Yayını, İstanbul.
- Erdavletov, S. R. (2003). *İstoria Turizma: Razvitie i Nauchnoe İzuchenie (Turizm Tarihi: Gelişimi ve Bilimsel Araştırılması)*. Almatı, Rauan Yayıncılık.
- Erdoğan, H. (1996). *Ekonomik Sosyal Kültürel Çevresel Yönleriyle Uluslar arası Turizm*, Bursa.
- Ermegiyayev, T.“ (2019). “Vklad v Razvitiye Stranı”, *Kazakhstanskaya Pravda* ,27.05.2019
- Ertuğral, S. M. (2005). “Kazakistan’ın Turizm Potansiyelini Belirleme ve Türk-Kazak Turizm İlişkilerini Güçlendirmeye Yönelik Bir Alan Çalışması”, *Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Birinci Türk Dünyası Turizm Kurultayı*, UTKÜ Yayını, Türkistan.
- Gilek, Y. N. (2005). *Turisticheskie Marshruti Centralnogo Kazahstana (Orta Kazakistan’ın Turistik Güzergahları)*, Karagandı, KarGu Yayın.
- Glukhovtsev, İ. ve Yermekbayeva, L. (2001). Integrating Biodiversity In to The Tourism Sector: Best Practice and Country Case Studies KAZAKHSTAN Biodiversity Planning Support Programme (BBSP).
- Gonen, R. (2001). *Müze Bağlamında Toplumsal Çoğulculuk: Amaçlar ve İkilemler*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Gökçe, F. (2003). “Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Doğu Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizmi”, *Türkiye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*, 3-4 Mayıs, Çankırı.
- Güngör, B. (2016). “Post-Komünist Geçiş Sürecinde Dünyada ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Ekonomik Kalkınma Çabaları ve Sonuçları”, Bağımsızlıkların 10. Yılında Türk Cumhuriyetleri, Türkistan ve Azerbaycan, Araştırma Merkezi Yayınları.
- Hasan, N. (2008). “Hoca Ahmet Yesevi Hayatı Eserleri Tarikatı Tetkikine Dair Bazı Meseleler”, *Araşan Sosyal Bilimler Dergisi* 5-6 Bışkek.
- Haussig, H. W. (1997). *İpek Yolu Ve Orta Asya Kültür Tarihi*. Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul
- Hoca Ahmed Yesevi (2010). “*Divan-ı Hikmet*”, Hazırlayan: Hayati BİCE, T.D.V yayıncılık Ankara, H2.
- Hughes, H. ve Allen, D. (2005). “Cultural Tourism İn Central And Eastern Europe: The Views Of İnduced İmage Formation Agents”. *Tourism Management*, 26: 173-183.

- İbragimov, B. (2003). İpek Yolu İnci Projesi, *Ahuska Türkleri Derneği'nin Dergisi*, Almatı.
- İçöz, O. ve Kozak, M. (2005). *Turizm Ekonomisi*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- İnal M. E., İri R. ve Sezgin M. (2010). “Turizm İşletmelerinde Tutundurma Faaliyetlerinin Belirmesine Yönelik Bodrum Yöresinde Bir Araştırma”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14): 285-308, Bodrum.
- Jılkıbaeva, M. ve Şaken, A. (2016). “ *Kazakistan'ın Turizm Jeografisi*”, Astana kitap evi, Astana
- Kaliyeva, G. (2005). *Organizatsionno - Ekonomiçeskiye Aspektı Formirovanya Mejdunarodnogo Turizma v Kazakhstane*, İktisat Bilimleri Adayının Araştırma Görevlisi Tezinin Özetli Otoreferatı, Almatı.
- Karaman, S. (1998). *Balıkesir Bölgesi Turizm Arz-Talep İncelemesi ve Turizm Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti. (2006). *Gosudarstvennaya Programma Razvitiya Turizma V Respublike Kazahstan Na 2007-2011 Godı*. Astana.
- Kazakistan İstatistik Acentesi, (2009). *Regionı Kazakhstana*, Astana.
- Khairzhankyzy, Z. (2015). *Türkiye-Türkistan (Ahmet Yesevi) Turizm Güzergâhının Açılmasına Yönelik Bir Örnek Uygulama*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kobeshova, A. (2013). *Kazakistan'da Turizm Potansiyelini Geliştirmeye Yönelik Politikalar*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servis, (2008). *Kazakistan Cumhuriyeti Ülke Raporu*, Ağustos.
- Kozak, N. ve Kozak, M. A. (2012). *Genel Turizm Bilgisi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2001). *Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar*, 5.Baskı, Ankara.
- Köprülü, M. F. (1965). “Ahmed Yesevi” İA, MEB Yay., İstanbul 1965, c. I.
- Körükçü, N. (1990). “Turizmin Türkiye Ekonomisi İçinde Yeri Ne Olmalıdır?”, *Anatolia Dergisi*, İstanbul, (1).
- Kulnazarova, A. (2010). *Orta Asya Geçiş Ekonomilerinde Turizm Sektörünün Mevcut Durumu Ve Gelişme Olanakları: Kırgızistan Örneği*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.

- Kurnaz, A. ve Kılıç, B. (2010). “Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği”, *İşletme Araştırmalar Dergisi*. 2 (4). 3956. Muğla.
- Küçükosmanoğlu, A., Beşkardeş, V. (2006).“Av Turizmi ve Ormancılık Bakımından Önemi”, *Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu*, 1-4 Kasım, Trabzon Bildiri Kitabı, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Kvartalnov, V. A. ve Romanov, A. A.(2000). *Mezhdunarodniy Turizm: Politika Razvitia*, Moskva.
- Mazbaev, O ve Asubaev, B. (2013). “*Kazakistan’ın Turizm Geliştirme Stratejisi*”.Kazakistan Turizm Bakanlığı, Astana
- Mirzayev, R. (2005). *Veliki Shelkoviy Put: Realii XXI Veka (Büyük İpek Yolu: XXI. Yüzyılın Gerçekleri)*, Moskova, İzdatelstvo Diplomaticheskoy Akademii MİD Rossii (Rusya Diploması Akademisi).
- Moldabayeva, D. (2005).“Sır Derya Havasının Türk Tarihindeki Yeri ve Önemi”, *BİLİG, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Bakanlığı*, (35).
- Mukhitdinova, A. (2009). *Turizmin Kazakistan Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Mütercimler, E. (1993). *21.Yüzyılın Eşiğinde Uluslararası Sistem ve Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkiler Modeli*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Nakatkov, Y. S. (2001). *İstoria Turizma Kazahstana*, Almatı.
- Nazarbayev, N. (1997). *Kazakistan - 2030*, Almatı.
- Nikitinskiy, E. ve Vukolov, V. (2002). Formirovaniye Industrii Turizma Desyatiletia Gosudarstvennoy Nezavisimosti Kazakhstana, *Teoriya i Metodika Fiziçeskoy Kulturi Dergisi*, (1), Almatı.
- Niray, N. (2002). Turizm Küreselleşme İlişkisi ve Tekelleşme Eğilimleri, T.C Turizm Bakanlığı, *II. Turizm Şurası Bildirileri*, III. Cilt, Ankara.
- Nurmuhammedoğlu, N. B. (1993). *Hoca Ahmet Yesevi Türbesi*, Türk EximBank Yayıncılık, Ankara.
- Ocak, Y. (1993). “Anadolu Süffiliğinde Ahmed-i Yesevi ve Yesevilik”, *Türk Dili Dergisi* (504): 581-587.
- Ogienko, N. A. (2006). *Turizm, Kak Sredstvo Poznania Sobstvennoi Civilizacii, Problemy, Puti Reshenia*, Materialy Nauchnoy Konferencii, Astana.
- Olalı, H. Timur, A. (1998). *Turizm Ekonomisi*, Ofis Ticaret Matbaacılık Şirketi, İzmir.
- Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Ankara.

- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, G. (2002). “Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma”. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2): 183-195.
- Purtaş, F. (2011). Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi, Ankara.
- Pyharev, A., Zholdasbekov, A. ve Mamadiyarov, M. (1998). *Kazakistan’da Turizm Faaliyetlerinin Örgütsel-Hukuksal Temelleri*, Galym Yayıncılık, Almatı.
- Sarıalioğlu, H. (2017). *Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri İle Ticari İlişkilerinin Analizi*, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Giresun.
- Şafak, İ. (2003). “Türkiye’deki av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (2):133-148
- Selvi, S. M. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Seval, H. ve Baştürk, N. (2003). *Orta Asya’da Mesleki Turizm Eğitimi: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Örneği*, İVETA Bölgesel Konferansı.
- Sezgin, O. M. (1999). *Genel Turizm*, Tutibay Ltd. Şti. Yayınları, Ankara.
- Sihimbayev, E. (2001). *Almatı Şehrinin Turistik Arz Potansiyeli ve Alternatif Turizm Olanakları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sürekli, B. (2019). *Divan-ı Hikmet’te Sosyolojik Öğeler*, Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Anabilim Dalı, Konya.
- Şalekenov V. ve Aldabergenov, N. (2006). *Ortaçağda Aktöbe*, Sarıyıldız Basım Evi, Ankara.
- Şener, B. (1997). *Modern Otel İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara.
- Tanıl, Z. (1992). “Bağımsız Devletler Topluluğu’ndaki Türk Cumhuriyetleri’nin Ekonomik Durumları ve Turizm Potansiyelleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tosun, C. (2000). “H.Ahmed Yesevi Hayatı Eserleri ve Toplumu Eğitim Metodu” *Dini Araştırmalar Dergisi*, Ocak-Nisan, C2.
- Tosun, N. (2016). “Ahmet Yesevi’nin Yeni Bulunmuş İki Farsça Risalesi, Yesevi’nin Fakrnamesi ve İki Farsça Risalesi”i, Ahmet Yesevi Üniversitesi yay. Ankara.
- Tureac, C. ve Turtureanu, A. G. (2008). *Types and Forms of Tourism*, *Acta Universitatis Danubius*, 4(1).

- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişimleri (Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Teknik)*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tütüncü, Ö. (2009). *Ağırlama Hizmetlerinde Kalite Sistemi*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Uçkun, S. (2004). *İşletme ve işletme Türleri, Turizm işletmeleri*, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Uhlig, H. (2000). *İpek Yolu-Çin ve Roma Arasında Eski Dünya Kültürü*, İstanbul, Okyanus Yayınları.
- United Nations World Tourism Organization, (2017). *UNWTO Tourism highlights 2017 edition*. Madrid: World Tourism Organization,.
- Uspanova, B. (2017). *Kazakistan'ın Turizm Potansiyeli Ve Geliştirilebilir Turizm Çeşidi Olarak Kültür Turizminin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi.Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Antalya.
- Usta, K. M. (2005). *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik'in Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi.Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Usta, Ö. (2002). *Genel Turizm*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- Uygur, S. M. ve Baykan, E. (2007). “Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri”. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*. (2): 30-49.
- Ünlüöner, K., Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2007). *Turizm Ekonomisi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yalçınkaya, A. (1997).*Sömürgecilik ve Panislamizm Işığında Türkistan (1856'dan Günümüze)*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Yaman, A. (2005). “Türk Dünyasında Ziyaret Kültürünün Ortak Bazı Unsurları Hakkında”. *Manas Üniversitesi,Sosyal Bilimler Dergisi*. (14): 22-31.
- Yıldızdağ, C. (2005). *VII.- X. YY. 'larda İpek Yolu Ticaretinin Türk Tarihine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, SBE., İstanbul.
- Yılmaz, K. (1993). “Anadolu ve Balkanlar'da Yesevi İzleri”, *İlim ve Sanat* 35(36): 10-14.
- Zade, M. S. (2000). *Veliki Şelkovıy Put*, Tegeran, İzdatelstvo Amudarya.
- Zhilkaidarova, Z. (2008). *Kazakistan'da Turizm: Turist Tercihlerin Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Zhussupbekova, A. (2005). “Kazakistan'da İç Turizm Gelişim Stratejileri ve Eğitim Yoluyla Halkta Turizm Bilincinin Oluşturulmasına Yönelik Bir Alan Çalışması”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Eğitim Ana Bilim Dalı, Ankara.

Zorin, V. ve Kvartalnov, V.A. (2002). Turizm Ansiklopedisi, Moskova, Rusya.

İnternet Kaynakları

- “Kazakistan Respublikasının 2030 jılğa deingi damu strategiası”, http://akorda.kz/kz/category/gos_programmi_razvitiya, (erişim tarihi:17.09.2018).
- Bayhoja, J. (2007). “Strasti po Aziade”, Gazeta Sport&KS, (Jenis Bayhoja, “Asya Oyunları Tutkusu”, Sport&KS Gazetesi, <http://radiotochka.kz/3106-dinamika-razvitiya-turizma-v-kazahstane-infografika.html>, (erişim tarihi: 04.02.2019)
- Çeken, H. ve Erdem, B. “Turizmin İstihdam Yaratmadaki Etkisi”, http://www.isguc.org/turizm_istihdam.php, (erişim tarihi: 16.05.2019).
- Kulibayev, A. “İpek Yolu-Kazakistan: Tarihi Canlandırma ve Turizmin Gelişimi”, Kazakistan HakikatiGazetesi,http://www.kazpravda.kz/rus/obshtestvo/shelkovij_putj_kazahstan_v_ozrozhdenie_istorii_razvitie_turi_zma.html, (erişim tarihi: 08.03.2019).
- Panchenko, E. (2012). “Berelskie Raskopki”, (Ekaterina Pançenko, “Berel Kurganları”) <http://www.altaytravel.ru/index.php?pid=art&arti=2>, (erişim tarihi: 21.03.2019).
- TİKA, Orta Asya ve Kafkaslar, Proje ve Faaliyetler, http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kurumsalyayinlar/ortaasya_tr.pdf, (erişim tarihi: 13.05.2019).
- Tribe, J. (2009). Philosophical issues in tourism. Bristol: Channel View Publications. Erişim adresi: <https://books.google.com.tr/>, (erişim tarihi: 25.10.2018)
- WTO, Tourism 2020 Vision, A New Forecast, Executive Summary, Madrid, www.world-tourism.org/market_research/facts/menu.html, (erişim tarihi: 03.03.2019).
- Yalçın, Ç. (2001). Gelecekte Geleceğe Akdeniz’de Turizm Kongresi, Avrupa Birliği’ne Yönelik Türkiye’deki Tur Operatörleri ve Seyahat Acentaları, İstanbul, Kasım http://www.makropolorus.com/ab_turizm.htm, (erişim tarihi: 10.02.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Zhibek ABILPASSOVA
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Al Farabi Orta Okulu/Kazakistan,2010
Lisans Diploması	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
Yabancı Dil / Diller	Kazakça/Rusça / Türkçe/İngilizce/Çince
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Water Planet deluxe Hotel & Aquapark -2015 Antalya EXPO-2016 Avantgade Luxury Hotel 2017-2018 Bosphorus Sogun Hotel 2019-...
E-Posta	Xiangfei8892@gmail.com